

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

Vystoupení Francie z vojenských struktur NATO

Autor: Simone Radačičová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Michel Perottino

Datum dokončení práce: květen 2006

Čestně prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala sama s použitím pramenů a literatury, které v příloženém seznamu uvádím.

V Praze 22. května 2006

.....

1. Úvod

- Cíl práce: str. 2
- 1.2 Motivy autora: str. 3
- 1.3 Hlavní teze: str. 3
- 1.4 Poznámka o literatuře: str. 6

2. Bez velikosti není Francie – Nástup de Gaulla: str. 9

- 2.1 Přístup Spojených států k poválečné Evropě: počátky studené války: str. 9
- 2.2 Evropa a Spojené státy na cestě k bezpečnostní alianci: str. 11
- 2.3 Poválečná Francie a IV. republika: str. 14
- 2.4 Francie a NATO od roku 1949 až 1958: str. 16
- 2.5. Suezská lekce: str. 19
- 2.6 Problémy v Indočíně a Alžírsku: str. 20
- 2.7. Svět na pokraji atomové války: str. 22
- 2.8 Na cestě k détente: str. 23

3. Jak vypadá nezávislá politika?: str. 24

- 3.1 Dějinné poslání Francie: str. 24
- 3.2 Jak vypadá zahraničně politická koncepce?: str. 25
- 3.3 Francie a prostředky nezávislé politiky: str. 27
- 3.4 Jaderná otázka a odpor Američanů: str. 32
- 3.5 Jaké faktory umožňují Francii sehrát roli na světovém jevišti?: str. 34

4. Triumvirát: str. 34

- 4.1 De Gaullův postoj k NATO po jeho příchodu k moci na jaře 1958: str. 35

5. Postupné vyvázání ze vojenské složky NATO: str. 40

- 5.1 60. léta: na cestě k uvolňování: str. 42
- 5.2 Velké rozhodnutí: opuštění struktur NATO: str. 43

6. Odchod Francie z integrovaných struktur NATO: str. 46

- 6.1 Reakce USA, Velké Británie a Německa na odchod Francie: str. 50

7. Vývoj po roce 1966: str. 55

- 7.1 NATO po roce 1966: str. 58
- 7.2 Francie po odchodu ze struktur NATO: str. 59

8. Závěr: str. 61

9. Résumé: str. 67

10. Seznam literatury: 69

1. Úvod

Charles de Gaulle: „*Celý můj život si vytvářím určitý obraz Francie. Pocity mě inspirují stejně jako rozum. Pro mě je Francie jako princezna z povídek nebo madona na freskách zdí zaslibena význačnému a výjimečnému osudu. Zkrátka, podle mě, Francie bez velikosti nemůže být Francií.*“¹

1.1 Cíl práce:

Francie a její obyvatelstvo vzpomíná na vládu de Gaulla jako na jedno z nejskvělejších a nejsvětějších období v historii země. Zdálo se, jako by se Francouzům po delším období národní deprese podařilo najít způsob, jak se vyrovnat s nástrahami nového věku a znovu se zapojit do prestižního klubu světových mocností. De Gaullovi se podle mnohých povedlo nejen navrátit Francii smysl existence, ale i přednést požadavky na její novou, významnější úlohu v evropské a světové politice.

Tato práce se zabývá právě tímto obdobím, od roku 1958 až 1966, a zaměřuje se na postupnou proměnu Francie, ze státu těžce zkoušeného dekolonizací v sebevědomou zemi, jež se z nestabilního aktéra proměnila v ambiciózní stát s rozsáhlými mezinárodními aspiracemi.

Domnívám se, že těžištěm de Gaullovy éry bylo naplnění jeho vizí zahraniční politiky. Podle jeho plánu měla Francie vést samostatnější, nezávislejší a mnohem ambicióznější obrannou a zahraniční politiku. Vystoupení z vojenských struktur NATO, které je i hlavním tématem této bakalářské práce, je podle mého názoru pouze jedním z prvků metody, která měla Francouzskou republiku dovést alespoň k částečnému uskutečnění prezidentovi vize. Můžeme si tedy položit následující otázky: proč a za jakých okolností k tomu došlo a jaký efekt měl tento krok na soudržnost Západu? Ohrozila de Gaullova politika Západ nebo naopak

¹ „Toute ma vie, je me suis fait une certaine idée de la France. Le sentiment me l’inspire aussi bien que la raison. Ce qu’il y en moi d’affectif imagine naturellement la France, telle la princesse des contes ou la madonne aux fresques des murs, comme vouée à une destinée éminente et exceptionnelle.... Bref, à mon sens, la France ne peut être la France sans la grandeur“. Citováno podle: Dalloz, J., La France et le monde depuis 1945, str. 148

přispěla k zajištění větší bezpečnosti a minimalizaci rizika vojenského střetu mezi Západem a Východem? To jsou některé otázky, na které se v této práci pokusím najít odpověď.

1.2 Motivy autora:

De Gaulle a jeho zahraniční politika patří podle mého názoru mezi jedno z nejzajímavějších období moderních dějin Francie. Francouzský státník se dostal k moci v době, kdy Paříž zažívala hlubokou krizi a nehrála příliš významnou roli na mezinárodní scéně. De Gaullovi se podařilo neblahý sled událostí zvrátit a nejen to: Francie se za jedenáct krátkých let vyšvihla zpět do (vel)mocenského klubu. De Gaullovo období tak tvoří klíčový úsek dějin, který vytvořil základ i pro soudobé směřování země. Jeho odkaz tak nadále žije ve francouzské společnosti i politice.

1.3 Hlavní teze:

První polovina 20. století byla pro Francii ve znamení celé řady národních tragédií a dramat. Dvakrát byla zasažena ničivými válkami, které se přehnaly přes její území a zanechaly na něm hlubokou vrásku. A nejen to, Francie dala valem třetí a později i čtvrté republice², stejně jako musela čelit ponížení z porážky nacistickým Německem a zejména pak i neslavné etapě dějin známé jako Vichystický stát.³ Ani po druhé světové válce nebyla situace nijak příznivá. Stejně jako ostatní státy se i Francie musela vyrovnat s těžce zasaženým hospodářstvím a neutěšenou sociální situací. Skončila jedna válka, ale další, daleko hrozivější se rýsovala na obzoru. Studená válka spolu s rizikem sovětské (jaderné) agrese zasáhla do dějin. Francie se po chvilkovém zaváhání přidala k dalším zemím Západu a začala spolu s nimi budovat obranný systém, který měl západní svět ochránit před imperiální rozpínavostí SSSR. Spojené státy se v této době jevily jako jediný skutečný garant bezpečnosti, jež se ujal úlohy vůdce demokratického světa, tedy úkolu, který dřívější tradiční mocnosti jako Velká Británie a Francie nebyly již schopny plnit. Pod velením Washingtonu

² Třetí republika fungovala v letech 1870 až 1940, v roce 1946 byla nastolena čtvrtá republika, která vydržela do roku 1958.

³ Vichy bylo státní zřízení neokupované části Francie v letech 1940 až 1944.

vznikla Severoatlantická aliance (NATO) jako základ obranné politiky Západu a symbol jeho jednoty. Francie se na jejím rozvoji od počátku plně a aktivně podílela. Přes zdánlivou souhru a jasně definovaného nepřítele se brzy v euroatlantickém partnerství objevily první rozpory. Spolu s ekonomickým boomem poválečných let rostl i požadavek některých států západní Evropy po větším podílu na moci a hlavně pak větších rozhodovacích pravomocích na dění uvnitř Aliance. Přímá sovětská konfrontace se nejevila již jako bezprostředně hrozící a některé státy začaly poněkud pochybovat o schopnostech, odvaze a spolehlivosti mocného partnera za Atlantikem.

Hlavní mluvčím nespokojených se stal charismatický generál Charles de Gaulle, který se znovu objevil na mezinárodní scéně v roce 1958. Francie sužovaná dlouhou alžírskou válkou povolala znovu „nejznamenitějšího z Francouzů“, aby zemi vyvedl ze slepé uličky Alžíru. De Gaulle však sebou do politiky přinášel mnohem ambicióznější dlouhodobé plány spojené s vizí role Francie v moderním světě. Jeho cílem bylo navrátit Francii ztracenou slávu a sebevědomí a znovu ve Francouzích probudit bájný mýtus o dějinném poslání „*la patrie*“.

Krátce po svém návratu k moci na jaře 1958 začal generál svoji vizi krůček po krůčku naplňovat. V ohnisku jeho pozornosti se objevila i Severoatlantická aliance, která podle jeho představ přestávala odpovídat požadavkům doby. De Gaulle kritizoval zejména formální rovnost Evropanů a Američanů, stejně tak určující roli Washingtonu a Londýna. Jeho snaha změnit Alianci však vedla jak k roztržkám v samotné Alianci, tak hlavně k rozporům s americkou diplomacií, překvapenou generálovým odhodláním a zatvrzelostí. Spojené státy tak byly v poměrně krátké době postaveny před riziko možného ohrožení jednoty NATO, na což musely reagovat hledáním nových koncepcí, jež by do budoucna zajistily základní zájem Západu – tedy bezpečnost.

De Gaulle však i přes tlak svých aliančních partnerů od svých plánů neodstoupil. Francouzskou snahu o zásadní reformy však bojkotovali ostatní členové, kteří sice v jádru

sdíleli některé de Gaullovy myšlenky o existující nerovnosti v Alianci, ale neschvalovali příliš radikální postup Francie. Francouzský státník, zklamaný z neúspěchu přesvědčit ostatní evropské země (zejména Německo) o platnosti svých vizí, hluboce nespokojený s přístupem Spojených států a Velké Británie, nakonec rozhodl o opuštění vojenské struktury NATO, které považoval za největší zdroj nesrovnalostí a nerovností vně této bezpečnostní organizace. Tímto rozhodnutím de Gaulle podle svého názoru vrátil Francii státní suverenitu, což považoval za neodmyslitelný atribut moderní samostatné zahraniční politiky.

Jeho cílem (či vizí) bylo získat pro Francii privilegium velmocí - vést relativně nezávislou zahraniční a obrannou politiku. Proto si dnes můžeme položit následující otázky: jak se dá jeho snaha z dnešního pohledu hodnotit, povedlo se de Gaullovi Francii vést nezávislejší a samostatnější politiku?

Jak bylo uvedeno výše, v de Gaullově politice lze odlišit jeho představu postavení Francie v mezinárodních vztazích a metody, které k tomuto cíli měly být použity. Podle mého názoru existovala pouze jedna vize zahraničně politické úlohy Francie ve světě, zatímco metod na jejich uskutečnění bylo několik. První umírněné metody se postupem času měnily a do určité míry pod tlakem vývoje i radikalizovaly. Jaké metody tedy de Gaulle vlastně použil?

Jeho pokusy o změnu poměru sil v Alianci nebyly první. Francouzští představitelé se o to pokoušeli již od konce druhé světové války. Můžeme se tedy zaměřit na další otázku: Lze v de Gaullově politice najít určitou míru kontinuity s politikou předchozích vlád? V čem měla tato kontinuita spočívat?

Konečný postup, tedy přehodnocení účasti Paříže v integrovaných strukturách NATO, byl jen logickým vyvrcholením předchozích francouzských akcí, a mnozí spojenci s podobným postupem Francie počítali. Přesto se nabízí otázka: jaké bezprostřední důvody vedly de Gaulla k opuštění vojenských struktur Aliance? Jaký dopad mělo jeho rozhodnutí na další vývoj vzájemných vztahů? Jak na to reagovaly Spojené státy (USA) a ostatní členové NATO?

1.4 Poznámka o literatuře:

Vzhledem k nedostatku české literatury jsem byla odkázána na zahraniční zdroje. Původně jsem se zaměřila zejména na francouzskou tvorbu, později jsem kvůli nevyváženosti některých zdrojů přistoupila i k hlubšímu záběru anglicky psaných knih.

Francouzskou literaturu jsem čerpala zejména ve Francouzském institutu a CEFRESu (Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách v Praze). Anglicky psanou pak v Knihovně T.G.Masaryka v Jinonicích a v Ústavu mezinárodních vztahů. V několika případech jsem využila i internetové databáze JStor, díky které jsem měla přístup i k dobovému tisku. Zaměřila jsem se na odborné časopisy jako např. *International Affairs*.

Knihy:

Nejvíce relevantních informací mi poskytla kniha *La France et l'OTAN*⁴. Studie je složena z příspěvků několika autorů, kteří se zaměřují na vztahy mezi Francií a NATO od vzniku organizace až do devadesátých let. Jednotlivé příspěvky byly předneseny na setkání historiků v l'Ecole militaire v Paříži v únoru 1996 na téma vztahy mezi Francií a NATO v letech 1949 až 1996. Přesto je třeba uvést, že některé kapitoly se jeví jako příliš jednostranné, např. část věnovaná vztahům mezi Francií a Spojenými státy byla jednoznačně zaujatá. Na druhou stranu musím vyzvednout podrobnost tohoto zdroje stejně jako velký záběr knihy, která se díky tomu stala mým nedocenitelným zdrojem.

Další zdroj představují paměti Charlese de Gaulla *Mémoires d'Espoir*⁵, které jsem využila zejména k citování generálových názorů. Jeho knihu jsem nechtěla příliš použít záměrně, aby práce získala kýženou nezávislost.

Dále jsem použila zejména práce napsané francouzským historikem Serge Bersteinem jako *Histoire du gaullisme* či *l'Histoire de l'Europe contemporaine* a *La France de*

⁴ Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, Brusel, 1996

⁵ De Gaulle, Ch., *Mémoires d'Espoir*, Paříž, 1970

l'expansion,⁶ které poskytly významný podklad pro mou práci. Berstein se věnuje hlavně popsáním vývoje de Gaullovy politiky a jeho cílů, také se dopodrobna zabývá vývojem vztahů k Washingtonu.

Další cenné podklady mi poskytla i publikace *La France et le monde depuis 1945*,⁷ která jako jedna z mála věnuje i na de Gaullovu koncepci nezávislosti a státní suverenity.

Mezi další tituly patří i kniha *L'Aventure de la bombe*.⁸ Jak napovídá název, publikace se zamýšlí na významem jaderných zbraní ve francouzské politice, popisuje i jejich roli jako znaku moderní velmoci a dlouhý vývoj atomových zbraní. Podobné téma řeší i *Diplomatie et l'outil militaire*⁹, která se zabývá otázkou nukleárních zbraní, jejich vývoje a hlavně pak utvářením francouzské bezpečnostní strategie.

Dalším neocenitelný zdrojem mi byla i kniha *L'Entourage et de Gaulle*¹⁰ a zvláště kapitola *Le retrait de L'OTAN*, které rozebírá jednotlivé momenty postoje k NATO od de Gaullova příchodu k moci až do konečného vystoupení ze integrovaných struktur.

Co se týče představ de Gaulla o problému státní suverenity a nezávislosti, důležitým zdrojem se pro mě stala publikace *Les conditions de l'indépendance nationale*, konkrétně pak kapitola *La dialectique de l'indépendance et de l'interdépendance dans la politique étrangère du général de Gaulle*¹¹, jež se zabývá generálovou vizí mezinárodního postavení Francie za de Gaullovy vlády. Z anglicky psaných zdrojů se mi nejvíce osvědčila kniha *The foreign policies of West Germany, France and Britain*.¹² Tato kniha se věnuje problematice jaderných

⁶ Berstein, S., *La France de l'expansion. 1, La république gaullienne 1958-1969*, Paříž 1989, *Histoire de l'Europe contemporaine: de l'héritage du XIXe siècle à l'Europe d'aujourd'hui*, Paříž, 2002, *Histoire du gaullisme*, Paříž 2002

⁷ Dalloz, J., *La France et le monde depuis 1945*, Paříž 2002

⁸ Kolektiv autorů, *L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969*, hlavně pak kapitola od Klein, J., *La stratégie de dissuasion de la France et la stratégie des Etats-Unis dans l'Alliance atlantique*.

⁹ Doise, J., Vaisse, M., *Diplomatie et outil militaire 1871-1991*, Paříž, 1992

¹⁰ Pilleul, G., *L'Entourage et de Gaulle*, Paříž 1979

¹¹ Morse, E.L., *La dialectique de l'indépendance et de l'interdépendance dans la politique étrangère du général de Gaulle*, In Kolektiv autorů, *Les conditions de l'indépendance nationale dans le monde moderne*, Paříž, 1977

¹² Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, Englewood Cliffs, 1980

zbraní a vztahů mezi jednotlivými členy Aliance a Francií, zejména pak relací mezi Paříží a Washingtonem. Nedocenitelnou příručkou byla i další publikace *Europe, Cold war and coexistence 1953-1965*, a zejména podrobná kapitola *France, NATO and the Algerian War*¹³, která mi nabídla i pohled USA na problematiku spojenou s de Gaullovým projektem reformy NATO (triumvirát), zvláště se pak zabývá významem Alžírsko a středomoří ve francouzské politice. A konečně kniha *Between empire and alliance (America and Europe during the Cold war)*¹⁴, jež se soustředí i na kolísání vztahů mezi Francií a Washingtonem. Hlavně pak část *Georges Pompidou and U.S.-European Relations*, která rekapituluje vzájemné vztahy mezi oběma aktéry a to i na konci 60.let, kdy se za Nixonovy administrativy do čela americké diplomacie dostal charismatický Henry Kissinger. Dále jsem se zaměřila i na paměti tehdejších státníků jako byl americký ministr zahraničí Dean Rusk a jeho *As I saw it*,¹⁵ která ukazuje i americký pohled na záležitost. Podobně i Ruskův nástupce v úřadu, výše zmíněný Henry Kissinger ve *White house years* či *Umění diplomacie*,¹⁶ které se zaměřuje zejména na poslední roky de Gaullovy vlády.

Na závěr nezbyvá než poznamenat, že jsem použila i několik českých zdrojů. Mezi ně patří *Západ: Spojené státy a západní Evropa ve studené válce*,¹⁷ či *Dějiny NATO*,¹⁸ které mi poskytly spíše globální pohled na věc. Do detailů se mým tématem zabývá spíše až *Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi*¹⁹.

¹³ Wall, I.M., *France, NATO and the Algerian War*, In Loth, W., *Europe, Cold war and coexistence (1955-1965)*, Londýn, 2004

¹⁴ Trachtenberg, M., *Between empire and alliance (America and Europe during the cold war)*, Lanham 2003

¹⁵ Rusk, D., *As I saw it*, New York, 1990

¹⁶ Kissinger, H., *Umění diplomacie od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Praha 1996
White house years, Boston 1979

¹⁷ Luňák, P., *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997

¹⁸ Fidler, J., Mareš, P., *Dějiny NATO*, Praha 1997

¹⁹ Eichler, J., *Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi*, Praha 1990

Články:

Článek francouzského historika Frédérica Boza *De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique (Une relecture de la crise)*²⁰, který mapuje pouze rok 1966 a jeho události vzhledem k opuštění struktur NATO a následné jednání o dohodách, které upravit vzniklý stav.

Další zdroj představuje i článek Stanleyho Hoffmana: *De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance*.²¹ Text se zabývá zejména de Gaullovými koncepcemi spojenými s otázkou národní suverenity, postavení Francie ve světě a nové úlohy Evropy vedené Paříží na mezinárodní otázky. Podobným tématem se zabývá i Edgar S. Furnisse v článku *De Gaulle's France and NATO: An Interpretation*,²² který se věnuje zejména postoji k NATO a de Gaullově přístupu k vztahům mezi Paříží a ostatními spojenci, hlavně s Británií a Spojenými státy.

Další text od Davida Thomsona *General de Gaulle and the Anglo-Saxons*²³ se dotýká zejména vzájemným vztahům mezi Spojenými státy, Velkou Británií na jedné straně a Francií na straně druhé.

2. Bez velikosti není Francie – Nástup de Gaulla

2.1 Přístup Spojených států k poválečné Evropě: počátky studené války

Jednota Spojenců protihitlerovské koalice sotva přežila konec druhé světové války. Již brzy na to válečné spojení vystřídal silný antagonismus. Dne 5. března 1946 na univerzitě v americkém Fultonu pronesl britský politik Winston Churchill svůj zásadní projev o „železné oponě“, která bariérou oddělila vznikající sovětský mocenský blok od obnovující

²⁰ Bozo, F., *De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique*, Vingtième siècle, n°43 juillet-septembre 1994

²¹ Hoffman, S., *De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance*, str. 1, *International Organization*, Vol. 18, No 1 (Winter 1964)

²² Furniss, E.F., *De Gaulle's France and NATO: An interpretation*, str. 358, *International organization*, Vol.15, No.3. (Summer 1961)

²³ Thomson, D., *General de Gaulle and the Anglo- Saxons*, *International Affaires*, str.16, Vol. 41, No. 1 (Jan 1965)

se demokratické západní Evropy. Churchillova chmurná vize o rozdělení světa se brzy stala realitou.

Na nový vývoj v mezinárodních vztazích musela zareagovat i americká administrativa prezidenta Trumana. Ta pověřila svého pracovníka na velvyslanectví v Moskvě a současně odborníka na sovětskou politiku George Kennana, aby vypracoval analýzu soudobých mocenských aspirací bývalého spojení. Ve svém tzv. „dlouhém telegramu“ z února 1946, se Kennan soustředil na charakter Sovětského svazu (SSSR), zejména pak na jeho totalitní praktiky.²⁴ Podle něj se Sověti nevzdali svých myšlenek na porážku kapitalismu, a vzhledem k agresivní povaze Stalinovi zahraniční politiky, ne nepodobné v určitých ohledech carské imperiální politice, se musí s nimi jednat z pozice síly. Nová taktika spoležala na „neustálé zadržování ruských expanzivních tendencí“.²⁵ Do dějin pak tato myšlenka vešla pod názvem doktrína zadržování komunismu: *containment*.²⁶

Podle Bílého domu to byly právě Spojené státy, které jediné mohli převzít roli hegemonu a ochránce, jehož hlavním úkolem bude zabránit globálnímu šíření totalitní moci. Prezident Harry S. Truman nastínil novou úlohu USA ve svém slavném projevu z 12. března 1947, kdy se zavázal podporovat státy jak proti vnějšímu tak i vnitřnímu (komunistickému) tlaku. Prezidentova řeč tak postavila základy tzv. Trumanovy doktríny, jež si kladla za cíl postavit USA do čela demokratického tábora zemí.²⁷

²⁴ Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 76

²⁵ tamtéž

²⁶ Strategie zadržování komunismu byla poprvé použita v souvislosti s podporou protikomunistických sil v Řecku a Turecku. Velká Británie, dosavadní zdroj pomoci, nebyla s to čelit tuhé zimě roku 1947 a hospodářsky se zhroutila. Vzhledem k zoufalé situaci britský kabinet Clementa Attleeho oznámil, že k 31. březnu s podporou obou zemí končí. Své rozhodnutí sdělil i americké administrativě. Dean Acheson, tehdejší ministr zahraničí, se obával „domino efektu“: pokud se komunismus uchytí ve Středozeří, pravděpodobně se rozšíří i do Západní Evropy. Jedinou možností bylo převzít předchozí úlohu Velké Británie, což znamenalo začít s masivní podporou antikomunistických sil. Nemělo se však jednat o pomoc omezenou pouze na Řecko či Turecko, protože i další země Evropy čelily reálnému komunistickému nebezpečí. Nálevka, V., Světová politika ve 20. století, str. 210

²⁷ To by také znamenalo definitivní zavržení tradičního – izolacionistického směru americké zahraniční politiky, který tak selhal po první světové válce. Teď byla situace mnohem nebezpečnější, což si začali uvědomovat i mnozí republikánští poslanci, tradiční odpůrci většího zapojení USA do světové politiky. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 77

Nejnaléhavější byla situace v Evropě. Země „Starého kontinentu“ neohrožoval pouze sovětský expansionismus, ale i bída, hlad a chaos. Právě neutěšená hospodářská situace spolu s pozitivním vnímáním komunistů (díky jejich aktivní účasti v pozdějších fázích protifašistického odboje) a některých jejich idejí se stala semeništěm síly extrémní levice. Kvůli vysokým preferencím se komunistické strany dostaly do vlády a vysokých vládních pozic a mohly se tak podílet na rozhodovacím procesu mnoha evropských zemích – m.j Itálie, Francie.²⁸

Součástí americké politiky byl i Marshallův plán (vyhlášen Georgem Marshallem 5. června 1947), jehož cílem bylo udělat definitivní tečku jak za důsledky hospodářské krize 30. let, tak za problémy poválečného období.²⁹

2.2 Evropa a Spojené státy na cestě k bezpečnostní alianci

Díky přispění Marshallova plánu Západní Evropa zažila nebývalé dlouhé období ekonomického růstu. Její sociální a hospodářská situace se začala rychle zlepšovat. První fáze poválečné krize byla zažehnána. Jenže pouze ekonomická podpora nemohla zachránit Západ před komunistickou hrozbou. Evropa byla sice v této době částečně hospodářsky stabilizována, její schopnosti odolávat komunistickému vojenskému tlaku však byly značně omezené. Části politické elity Evropy (hlavně ze spektra křesťansko-demokratických stran, stran konzervativní pravice, liberálů a jen v omezené míře sociálních demokratů) si uvědomovala, že válkou oslabené státy nebyly schopny samy čelit komunistickému

²⁸ Komunisté se mohli dostat k moci legálními a demokratickými prostředky. Bylo tedy třeba přesvědčit Evropany, aby pozměnili své sympatie k krajně levicovému hnutí a zejména si uvědomili hrozby ze strany extrémní levice. Kritické sociální a ekonomické podmínky vedly Trumanovu administrativu k ambicióznímu plánu hospodářské pomoci. Jenom ekonomická prosperita spolu s politickou stabilitou mohla být účinnou zbraní proti hrozbě a podmanivé síle komunismu. Dalším závěrem – z hlediska budoucího vývoje bylo přesvědčení, že pouze „silná a jednotná Evropa“ může být relevantním partnerem pro americkou administrativu. Jenom ve samotné Francii komunisté vyhráli volby v říjnu 1945, podobná situace panovala i v sousední Itálii. Ve Francii získala KS 26,2% hlasů, druzí byli socialisté se ziskem 23,4%. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 74

²⁹ Původní projekt, vytvořen v souladu s tvrzením „bez SSSR, nikoli však proti němu“, počítal s nabídkou pomoci všem evropským zemím, tedy i Sovětskému svazu. Podle očekávání však SSSR nabídku smetl stolu, k čemuž donutil i státy ve své vlivové zóně. Marshallův plán ale neměl pouze ekonomický, ale i politický dopad: ukázalo se, že Evropa je skutečně a nadobro rozdělena na dva bloky. Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 23

vnitřnímu a vnějšímu tlaku, proto potřebovaly pomoc mocného spojence. Tito Evropané usilovali hlavně o bezpečnostní záruky, nutně potřebovali zajištění zaměřené jak proti možnosti obnovení ambic Německa, tak – což bylo stále aktuálnější - proti rostoucí síle SSSR. V této době však byla další angažovanost Spojených států v Evropě nejistá. Evropské a americké ideje se v této otázce značně rozcházely. Zatímco evropští představitelé usilovali o co nejužší spolupráci s Washingtonem, (zejména v bezpečnostní a obranné politice) Američané s vytvořením samostatné bezpečnostní organizace zatím váhaly.

Prvním krokem Bílého domu byla podpora procesu vzniku samostatné evropské aliance, kterou by Washington mohl podpořit. Nebylo důležité, že tato aliance by nebyla víc než symbolická. Kongres USA potřeboval signál, že Evropané jsou ochotni překonat rozpory mezi sebou a spolupracovat.... První vzniklou obrannou organizací byl Bruselský pakt z 17. března roku 1947³⁰, jež fungoval na základě regionální spolupráce. Tato organizace se opírala o principy kolektivní bezpečnosti.³¹ Přes neúčast USA, byla Západní unie v podstatě na Washingtonu závislá.

Po vzniku Bruselského paktu se stala aktuální otázka přímého zapojení USA. Po složitých jednáních ve vypjaté mezinárodní atmosféře³², Washington přistoupil na myšlenku založení nového obranného mechanismu, jež by vyrostl již na zcela oficiální euroatlantické kooperaci³³. Během negociací o obsahu smlouvy zakládající organizaci propukla první z „horkých krizí“ studené války: první berlínská krize. Právě ta ukázala na agresivní rysy politiky SSSR a urychlila podpis zakládající smlouvy, ke kterému došlo čtvrtého dubna 1949 ve Washingtonu. Vznikla tak Severoatlantická aliance (NATO), sdružení dvanácti

³⁰ Bruselský pakt obsahoval formulku, že pokud bude jedna ze signatářských zemí napadena, přijdou mu ostatní na pomoc, a to v „souladu s článkem 51 Charty Spojených národů“. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 93

³¹ Oficiálně byl Bruselský pakt zaměřen proti nebezpečí „ať už přijde z Německa či odjinud“. Cogan, Ch., *Puissance virtuelle: La France, de la victoire à l'OTAN*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 59

³² Velký vliv na ustanovení NATO měly i události v Československu v únoru 1948.

³³ Američané nejdříve museli přijmout Vanderbergovu rezoluci, jež dovolila USA vstupovat do aliancí i v dobách míru.

nezávislých členů, kteří se spoléhaly na zásady kolektivní bezpečnosti, jež byla zdůrazněna v článku V. Washingtonské smlouvy.³⁴

Řečeno slovy tehdejšího amerického prezidenta Harry S.Trumana to byl „....jednoduchý dokument, ale kdyby existoval již v roce 1914 a v roce 1939 a kdyby jej tehdy podporovaly státy, které jsou zde zastoupeny, věřím, že by zabránil aktům agrese, které vedly k obou světovým válkám“.³⁵

Američané tak na svá bedra převzali velký díl odpovědnosti za evropskou bezpečnost. Díky své vojenské převaze a vlastnictví atomových zbraní byly USA v Alianci tím nejsilnějším členem, *primus inter pares*, ačkoli formálně se o všech záležitostech rozhodovalo jednomyslně. Tento fakt postupně vnášel do Paktu jistý nesoulad– který se postupně zvětšoval v souvislosti s růstem sebevědomí některých států– zejména však Francie. Americký jaderný monopol však neměl dlouhého trvání. Ve stejném roce (1949) Sověti poprvé vyzkoušely svou vlastní atomovou zbraň. Svět se musel smířit s novým mocenským rozložením.

Na zprávy o úspěchu sovětského nukleárního programu reagovala americká administrativa prezidenta Eisenhowera změnou své strategie. Tou byla koncepce hromadné jaderné odplaty „massive retaliation“. Podle ní měly v případě nevyhnutelného konfliktu použít jaderné zbraně Američané, důsledky jejich účinku měly odradit SSSR od odpálení vlastních raket.

Ztráta monopolu nebyla jednou věcí, která přidělovala západním představitelům vrásky: SSSR posiloval i svojí konvenční převahu v Evropě. Američané tedy začali masivně podporovat evropské vojenské síly. Zejména se pak zajišťovaly výcvik vojáků, podporovaly zbrojní průmysl stejně jako se podílely na dovozu techniky.³⁶ Na pořad jednání se dostala otázka znovuvyzbrojení Německa, a to i přes zásadní odpor Francie. Paříž se chtěla vyhnout

³⁴ Článek V říká, že pokud bude jeden člen NATO napaden, ostatní musejí přijít na pomoc.

³⁵ Truman toto prohlásil při podpisu Washingtonské smlouvy. Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO Dějiny NATO, str. 40.

³⁶ tamtéž, str. 48

takovéto alternativě³⁷, proto tehdejší premiér René Pleven přišel s ambiciózním plánem Evropského obranného společenství. Tento projekt nakonec však ztroskotal na nesouhlasu samotného francouzského Národního shromáždění, které 30. srpna 1954 odmítlo ratifikovat smlouvu.³⁸ Tomuto tématu se ještě budu věnovat v následující kapitole.

Německu se díky neúspěchu EOS otevřely dveře do NATO. Paříž se navíc musela smířit se skutečností, že její vliv na dění v západní Evropě není prvořadý.

2.3 Poválečná Francie a IV.republika

Po druhé světové válce se Francie plně stala členem vznikající západní Aliance. Během příštích let se snažila zapomenout nejen na svou smutnou úlohu, kterou sehrála Pétainova vláda³⁹ ve Vichy za druhé světové války, ale zejména na ponižující porážku. Právě debakl, který zemi uštědřilo nacistické Německo, jež pyšnou Francii porazilo za pár týdnů, ukázalo na bezpečnostní problémy země. Mimo jiné, již po třetí za posledních ani ne 100 let byla Francie napadena stejným protivníkem.⁴⁰

Země galského kohouta se však nadále ocitala ve sledu krizí, které zastínily sebevědomí získané podílem na porážce hitlerovského Německa. Po válce se Francie musela postupně smířovat se ztrátou svých význačných kolonií, jako byla Francouzská Indočína, později Maroko spolu s Tuniskem. Největší pýcha Francie – Alžírsko, které bylo z hlediska ústavy integrální součástí země, uvrhlo Paříž do dlouhodobé krize, jež nebyly vlády, jdoucí rychle po sobě, schopné vyřešit. Francie tedy rychle ztrácela své postavení někdejší světové velmoci .

³⁷ V tomto případě, francouzský postoj ovlivnila tradiční obava z německého militarismu.

³⁸ Proti EOS se postavili komunisté, nejasný postoj zaujali i gaullisté a socialisté. Poslanci se fakticky odmítli tématem smlouvy EOS zabývat. Navíc, Francouzi se obávali, že jejich armáda by se nemohla podílet na rozhodování o vlastním osudu. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 134

³⁹ Francouzský maršál Philippe Pétain se stal hlavní postavou Vichistického režimu, jež se rozprostíral na území neokupovaném Němci, byť teoreticky zpravoval tento režim téměř celé území Francie a ze začátku i kolonie a protektoráty. Vichy spolupracovalo s nacistickým Německem a do značné míry perzekuovalo místní židovskou populaci a to bez vměšování Němců.

⁴⁰ Francie byla během druhé světové války poražena Německem během několika týdnů. To vyvolalo šok. Francouzská historická zkušenost pak na dlouhá desetiletí ovlivnila přístup k Německu. Navíc Francie byla jedinou okupovanou zemí ze čtyř vítězných mocností.

Po válce se stal premiérem generál Charles de Gaulle, který od roku 1940 vedl Svobodnou Francii. V následujících letech 1944 až 1946 stál v čele prozatímní vlády. V funkci však dlouho nevydržel: rezignoval již 20. ledna 1946, kvůli vyhrcočeným sporům mezi ním a politickými stranami, které podle de Gaulla prosazovaly zejména své vlastní zájmy nad zájmy Francie. Přesto již v dubnu roku 1947 založil stranu „Sdružení francouzského národa“ (Rassemblement du peuple français- RPF). Ještě předtím však Francie získala novou ústavu, která udělala tlustou čáru za III. republikou. Vznikla tak nová IV. republika.⁴¹

IV. republiku můžeme charakterizovat existencí velkého počtu různých politických stran, jež rozštěpily zdejší politické spektrum. To vyvolalo potíže při formování koalic, které často tvořily značně nestabilní vlády. Ty se pak často rychle střídaly za sebou. Nový režim byl rovněž značně oslaben přítomností krajně levicových (Komunistická strana Francie)⁴² a pravicových (gaullisté a později i „poujadisté“)⁴³ elementů na politickém spektru. Své obavy neskrýval ani Washington, jež se zaměřil na velikost komunistické strany a celkovou nestabilitu režimu.⁴⁴

Přes problémy spojené s nestabilní politickou situací je třeba přiznat IV. republice několik významných úspěchů: díky Marshallově plánu se podařilo nastartovat ekonomiku a modernizaci. Francie zažívala nebývale dlouhé období ekonomického rozvoje, známé pod výrazem Trente glorieuses (Třicet slavných let)⁴⁵, jež přispělo ke zlepšení sociální situace a životních podmínek obyvatel. Přesto však Francouzské republice ale chyběla silná charismatická osobnost, jež by pomohla zemi vyvést z osidel poválečného vývoje, stejně jako ochránit před jiskřením mezi Západem a Východem.

⁴¹ Ústava IV. republiky z 27. září 1946 byla schválena v referendu dne 13. října 1946. K němu však nedorazilo na osm milionů oprávněných voličů. To vyvolávalo otázky ohledně legitimacy režimu. viz Dějiny Francie, str. 737

⁴² Nejvýznamnější postavou komunistické strany se stal Maurice Thorez.

⁴³ Poujadisté: Unie na obranu obchodníků a řemeslníků (Union de défense des Commerçants et Artisans), krajně pravicová strana, která byla reprezentována v parlamentu v letech 1956 až 1958.

⁴⁴ Kvůli tomu americká administrativa prezidenta Trumana ještě zvýšila svoji finanční pomoc Paříži.

Auton, G.P., Hanrieder W.F., The foreign policies of West Germany, France and Britain, str. 283

⁴⁵ S výrazem přišel Francouz Fourastié.

Zahraniční politika IV. republiky probíhala ve znamení usilovné snahy návratu mezi velmoci. Prvním krokem byla francouzská účast na jednáních na konferenci v Postupimi (ve dnech 17. července až 2. srpna 1945)⁴⁶, na základě kterého Francie získala správu nad jednou částí rozděleného Německa. Později se Paříž podílela na vzniku Západoevropské unie a byla i jedním ze zakládajících členů NATO. Nejvýznamnější podíl však měla i v procesu evropské integrace, zejména je třeba zmínit postavu „otců zakladatelů“ společenství jako byl ministr zahraničí Robert Schuman a jeho poradce Jean Monnet.

Francie se po druhé světové válce snažila získat i co největší bezpečnostní záruky, které by zajistily obranu proti tradičnímu francouzskému nepříteli- Německu. Právě obava z dalšího oživení německého militarismu se stala základní osou poválečné zahraniční politiky Paříže.⁴⁷

2.4 Francie a NATO od roku 1949 až 1958

První jednání o vzniku budoucí bezpečnostní organizaci začaly 22. března ve Washingtonu, kde se sešla kanadská, americká a britská delegace, aby projednaly otázku vzniku nové obranné aliance. Francie k negociacím přizvána ještě nebyla a to kvůli velkému vlivu komunistů na dění ve zemi.⁴⁸

Na dalším jednání, v červenci 1948 (rovněž ve Washingtonu) se již přítomná pařížská delegace se snažila co nejvíce připoutat Spojené státy k Evropě. Francouzi se pokoušeli prosadit, aby Francie získala přiměřené postavení v budoucí alianci (to znamená vliv rovnocenný vlivu Velké Británie), stejně jako prosazovali vytvoření celosvětové strategie a co největší angažovanost Američanů v Evropě.⁴⁹ Původní francouzský návrh počítal i se vstupem Kanady a Spojených států do organizace Bruselského paktu⁵⁰, tento projekt však

⁴⁶ Francie se nezúčastnila předchozích schůzek spojenců v Teheránu a na Jaltě.

⁴⁷ Auton, G.P., Hanrieder W.F., The foreign policies of West Germany, France and Britain, str. 100

⁴⁸ Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 34

⁴⁹ Tyto snahy se staly nezbytnou součástí francouzského postoje k Alianci od jejího vzniku až do roku 1958 a v pozmeněné podobě i po příchodu de Gaulle k moci. Soutou, G-H., La sécurité de la France dans l'après-guerre, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 48

⁵⁰ Gerbet, P., Le rôle de la France dans la négociation de l'Alliance atlantique, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 98

ztroskotal na neochotě Washingtonu.⁵¹ Hlavní otázkou se stalo geografické vymezení budoucí aliance. Quai d'Orsay se snažilo prosadit pokrytí Korsiky a severní Afriky, což by fakticky znamenalo i území dnešního Maroka, Tuniska a Alžírsko.⁵² To se však střetlo s odporem Spojených států, takže nakonec se jim přes nelibost budoucích spojenců, podařilo prosadit pouze začlenění Alžírsko pod případnou aplikaci zmíněného článku 5.⁵³

Dále, Francie se snažila co nejvíce ovlivnit podobu budoucí Aliance a to tak, aby *a priori* nebyla zaměřená proti SSSR. Nechala si tak otevřená vrátka pro možná jednání se SSSR.⁵⁴

Co se týče postavení Francie v NATO, Paříž prosazovala vytvoření tříčlenného orgánu, který by vytvářel zmíněnou světovou strategii NATO. Zastáncem této představy se stal tehdejší ministr zahraniční Robert Schuman.⁵⁵ Při podepsání Washingtonské smlouvy v dubnu 1949 se Schumanovi dostalo ujištění od svého amerického protějška Dean Achesona, že takováto instituce brzo vznikne. V září 1949 tak byl ustanoven Stálý výbor (Standing groupe), kterému se však nepodařilo plně odpovědět na původní francouzské požadavky.

Přes původní neúspěchy francouzští představitelé ve svém úsilí nijak nepolevovali. Stejný cíl prosazoval i premiér Guy Mollet (v úřadu v letech 1957 až 1958), jež se pokusil přesvědčit Američany a Brity o nutnosti změnit teritoriální zaměření Aliance. A to tak, aby se více zabývala regiony, kde mají členské země NATO zájmy. V případě Francie by se jednalo obzvlášť o Blízký východ a Středomoří.⁵⁶ Jeho aktivity se však nesetkaly s porozuměním.

⁵¹ Spojené státy nesměly v době míru vstupovat do obranných aliancí, takže nejdříve museli Američané vyřešit tento vnitropolitický problém, který spočíval v přesvědčení Senátu, aby schválil tzv. Vanderbergovu rezoluci. Ta představovala výjimku, kdy USA se mohou účastnit „rozvoje regionálních a dalších kolektivních uskupení...v souladu s cíly a principy a ustanoveními Charty OSN“. Senát nakonec schválil návrh 11.června 1948. Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 36

⁵² Gerbet, P., Le role de la France dans la négociation de l'Alliance atlantique, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 99

⁵³ Francie také přispěla k zapojení Itálie do NATO, jelikož Středomoří patřilo mezi strategicky důležitou oblast pro Francii. Oproti tomu Američané zdůrazňovali hlavně účast Skandinávie. Soutou, G-H., La sécurité de la France dans l'après- guerre, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str.45

⁵⁴ Francie také chtěla, co nejvíce ovlivňovat vývoj ve vztahu k poválečnému uspořádání Německa. tamtéž, str.44

⁵⁵ Schuman se o své iniciativě zmínil v instrukcích pro tehdejšího ministra obrany Paul Ramadiera z 5.října 1949, kde uvedl, že Francie se o to snaží již od srpna 1948. Gerbet, P., Le role de la France dans la négociation de l'Alliance atlantique, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str.100

⁵⁶ Vaisse, M., Indépendance et solidarité 1958- 1963, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN str. 221

Další významný okamžik pro vztahy mezi Francií a NATO představuje bezpochyby i pokus o vytvoření evropské armády v rámci Evropského obranného společenství (EOS). Právě EOS měla zahnat francouzské obavy z vyzbrojení Německa, které prosazovaly ostatní spojenci.⁵⁷ Myšlenka zapojení SRN do obrany Západu by však byla výhodná i pro samotnou Paříž, která slíbila dát 24 divizí k dispozici NATO, ale svým závazkům nedokázala dostát.⁵⁸ Přesto však nejdůležitější roli při utváření francouzského stanovisko sehrála obava z možného obnovení německého militarismu a znovuvyzbrojení bývalého protivníka.

Quai d'Orsay začalo připravovat vlastní návrh, který by lépe vyhovoval francouzskému očekávání. Jeho tvůrcem se stal zkušený Jean Monnet, který vypracoval plán, zveřejněný 24. října 1950, který byl pojmenován po tehdejšími premiérově René Plevenovi- Plevenův plán. Projekt počítal s vytvořením evropské armády (o síle až 100 000 mužů)⁵⁹, které by velel evropský ministr obrany. Němci by se do armády mohli také zapojit, ale pouze v omezeném počtu, na úrovni praporů.⁶⁰

Francouzská iniciativa ze začátku narazila na odpor partnerů. Přesto se však Monnetovi na jeho schůzce s americkým generálem a vrchním velitelem vojsk NATO v Evropě Dwightem Eisehowerem⁶¹ v červnu roku 1951, podařilo váhající Američany přesvědčit.⁶² Nakonec byla smlouva ustanovující EOS podepsána Francií, zeměmi Beneluxu, Německem a Itálií 27. května 1952 v Paříži.⁶³ Postupně jednotlivé státy začaly smlouvu schvalovat. Ale

⁵⁷ Zejména pak Spojené státy a Velké Británie. Znovuvyzbrojení se dostalo podpory i od tehdejšího kancléře Konrada Adenauera.

⁵⁸ Francie měla tři divize v Západním Německu, šest na svém vlastním území a nejvíce, 10 divizí udržovala v Indočíně. Auton, G.P., Hanrieder W.F, The foreign policies of West Germany, France and Britain, str. 101

⁵⁹ Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 74

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ Eisenhower byl v této době ještě vrchní velitel vojsk NATO v Evropě. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 129

⁶² tamtéž

⁶³ Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 76

francouzské Národní shromáždění se však proti smlouvě postavilo a poměrem hlasů 319: 264 se jí dokonce 29. srpna 1954 odmítlo zabývat.⁶⁴

Během projednávání EOS (v letech 1950 až 1954) se ve Francii vystříдалo deset vlád. I to byl jeden faktor, který přispěl k neúspěchu projektu. K dalším důvodům nepochybně patří i narůstající problémy v Alžírsku, Maroku, Tunisku a hlavně pak v Indočíně,⁶⁵ stejně jako obavy z ekonomické převahy západního Německa.

2.5. Suezská lekce

Utváření zahraniční politiky Francie a Velké Británie ovlivnila na řadu let i zkušenost z Blízkého východu. Dne 26. června 1956 egyptský generál Gamál Násir znárodnil Suezský průplav, aby získal potřebné prostředky na financování ambiciózního projektu Asuánské přehrady. Velká Británie se spolu s Francií a Izrael dohodly na společném postupu a izraelská vojska obsadila Suezský průplav během akce, která začala 29.října 1956. Britské a francouzské oddíly „oddělily“ obě bojující strany. Původně evropské země počítaly s diplomatickou podporou USA. K tomu nedošlo: americký prezident Eisenhower se o akci v tak nestabilním regionu dozvěděl z novin⁶⁶ a ostře ji odsoudil. O něco radikálněji vystoupil i Chruščev, jež pohrozil jaderným útokem na Paříž a Londýn. Obě koloniální velmoci musely ustoupit na nátlak Američanů i Sovětů.

Jaký měla Suezská krize vliv na Francii a Velkou Británii? Za prvé se oba státy musely vyrovnat z konečnou ztrátou svého postavení v bývalých koloniích (v případě Paříže v protektorátech Libanonu a Sýrii) na Blízkém východě. Stejně tak si uvědomily své postavení na mezinárodní šachovnici: už nemohou vést nezávislou politikou, to znamená jednat bez konzultací se Spojenými státy, jejichž zájmy jsou na rozdíl od evropských, globální. Suezský nezdar znamenal také omezení dosavadní britsko-francouzské vojenské

⁶⁴ Proti byli komunisté, gaullisté a část socialistů. Proti přejítí se 7.dubna 1954 vyslovil i de Gaulle. Duval, M., *La crise de la CED (1950- 1954)*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN* str. 196

⁶⁵ V květnu 1954 byla francouzská armáda poražena v bitvě u Dien Bien Phu. Tamtéž, str. 196

⁶⁶ Luňák, P., *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*.str. 155

spolupráce.⁶⁷ Za druhé, krize ukázala na skutečnost, že SSSR a USA spolu mohou, i když omezeně spolupracovat.⁶⁸ Zajímavý komentář publikoval tehdy francouzský deník *Le Monde*: „Věřili jsme v anglo-francouzské kouzelné zaklínadlo. Porážka nám ukázala, že naše dvě země nemají dost prostředků na to vážně ovlivnit rovnováhu moci. Musíme buď přesvědčit Spojené státy, aby sdílely naše hledisko, nebo se přizpůsobit jejich pozici“.⁶⁹ Suezská krize tak uštědřila Evropanům velkou lekci.

2.6 Problémy v Indočíně a Alžírsku

Francie po druhé světové válce musela čelit rozpadu koloniálního panství. Prvním ztrátou byl protektorát Francouzská Indočína, kde Francouzi po dlouhém boji prohráli rozhodující bitvu u Dien Bien Phu (květen 1954), která tak ukončila francouzské panství v zemi. Jen dva roky později získaly mírovou cestou nezávislost Tunisko a Maroko. Nejcennější část Alžírsko stále bylo ještě považováno za součást Francie pod správou francouzského ministerstva vnitra. I tam se však situace rychle zhoršovala. Otevřený konflikt vypukl v roce 1954, kdy Alžířané, nespokojení s politikou asimilace a požadující nezávislost na metropoli, povstali k 1. listopadu 1954 v boji proti koloniální nadvládě. Obě strany používaly brutální metody, čistky vedené Frontou národního osvobození (Front de libération nationale-FLN)⁷⁰, jež se podílela na masakrech umírněných Alžířanů a Francouzů, přinutily Francii k podobným akcím. Její akce vyvolaly kolotoč násilí, kdy Francie, čelící neřešitelné situaci, praktikovala i mučení.⁷¹ Přesto premiér Pierre Mendes-France odmítl stejné řešení jako předtím pro Tunisko a Maroko i pro Alžírsko: „Alžírské departementy jsou součástí francouzské republiky...jsou nezměnitelně francouzské...odtržení je nemyslitelné“.⁷²

⁶⁷ Francie se zaměřila na výrobu jaderných zbraní a uspíšila program na jejich získání.

⁶⁸ SSSR a USA hlasovaly stejně i v Radě bezpečnosti OSN. Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 93

⁶⁹ Citováno podle Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 156

⁷⁰ FLN původně byla politickou stranou, které od listopadu 1954 organizovala odpor proti metropoli. Jejím významným představitelem byl i pozdější první prezident Alžírsko Ahmed Ben Bella.

⁷¹ Mučení přitom bylo zrušeno již 8.10.1789, Johson, P., Dějiny 20.století, str.486

⁷² citováno podle tamtéž, str. 485

Koloniální politika a snaha udržet si zámořské území ovlivnily i vnímání Paříže v zahraničí: Francie byla v Alianci viděna jako nespolehlivý a nedůvěryhodný člen a to zejména kvůli svému angažmá v severní Africe. K tomu přispěl i fakt, že metropole udržovala v Alžírsku přes půl milionu svých vojáků.⁷³ Paříž tedy nemohla plně spolupracovat v obranné strategii NATO a podílet se na obraně západního Německa.⁷⁴ I proto měl tento problém nemalý dopad na vztahy s Bílým domem. Americká administrativa se obávala, že pokud by se prokázala sovětská podpora alžírských vzbouřenců, mohlo by dojít k francouzskému požadavku na aplikaci článku 5 Washingtonské smlouvy.⁷⁵ USA by tak mohly být přinuceny angažovat se do konfliktu, který předtím silně kritizovaly. Náročná alžírská válka za nezávislost tak byla přispěla k pádu oslabené IV. republiky, protože Francie byla konfliktem trvale jak materiálně tak politicky vyčerpávána. Brutální postup armády oplácely radikální Alžířané stejnou měrou. Alžírsko se tak stalo spíše než chloubou pouze nepříjemnou zátěží. Zejména pak zprávy vysokém počtu padlých Francouzů vyvolaly zděšení širokých vrstev společnosti.⁷⁶ Země tak zabředla do krize, která oslabovala nejen její pozici ve světě ale i důležité sebevědomí. Jedinou osobností, která jí podle mnohých mohla vrátit ztracený lesk, byl generál de Gaulle. Právě jeho návrat k moci požadovali francouzští velitelé a kolonisté. Prezident René Coty nakonec ustoupil požadavkům a pověřil charismatického Charlese de Gaulla⁷⁷ sestavením nové vlády.⁷⁸ De Gaulle se později podílel na vypracování

⁷³Wall, I.M., France, NATO and the Algerian War, In Loth,W., Europe, Cold war and coexistence (1955-1965), str.56

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ Navíc, Francie slíbila dát k dispozici zmíněných 12 divizí, svému slibu však kvůli angažmá v Alžírsku nebyla schopná dostát. tamtéž

⁷⁶ Počet mrtvých Francouzů se odhaduje na 50 000.

⁷⁷ Charles de Gaulle se narodil v severofrancouzském Lille 22.listopadu 1890. Vystudoval vojenskou akademii v Saint-Cyr. Během první světové války sloužil pod generálem Pétainem, svým pozdějším rivalem. Generálova osobnost se plně projevila až za druhé světové války, kdy se odmítl vyrovnat s pádem Francie. Odjel do Londýna, kde založil „Svobodnou Francii“ a odkud vedl protinacistické aktivity. Nakonec se stal národním hrdinou a symbolem protiněmeckého odporu, který Francouzům navrátil ztracenou hrdost V letech 1944 až 1946 stál v čele prozatímní vlády. V funkci však dlouho nevydržel: odmítl akceptovat nadvládu politických stran a odešel na několik let do ústraní.

⁷⁸ Jednalo se již o 21.vládu. To ukazuje na nestabilitu tehdejšího režimu. Nálevka, V., Světová politika ve 20.století, str.159

ústavy V. republiky. Nová ústava dávala právě prezidentovi Francouzské republiky silné pravomoci ve vedení zahraniční politiky a obrany země.⁷⁹

2.7. Svět na pokraji atomové války

První fáze studené války skončila smrtí (5. března 1953) Josefa Stalina, který byl mnohými západními politiky považován za hlavního architekta expanzivní – někdy i trochu paranoidní politiky. Po Stalinově smrti se po vnitrostranických šarvátkách ujal vedení nový představitel Nikita Sergejevič Chruščov. S jeho nástupem svět zaznamenal první klidnější období studené války označované též za první détente. Svět si mohl na čas oddychnout.

Význam vojenského soupeření však nijak neklesl – naopak mu další vývoj ve vědě a technice dodal mnoho dalších impulsů, které měly velmi brzy zásadní mocenskopolitické dopady. V roce 1957 Sověti vypustili první družici *Sputnik*, která ukázala na vyspělost raketového programu SSSR. SSSR byl najednou schopen zasáhnout území do vzdálenosti 6000 km. Spojené státy byly poprvé konfrontovány s možností, že i jejich území se může stát bojištěm obětí zbraně proti které neexistuje žádná účinná obrana.⁸⁰

Obě supervelmoci tedy vlastnily jaderné zbraně a byly schopné se ve velmi krátkém časovém intervalu vzájemně zasáhnout a fakticky i zničit. Tato skutečnost nutně vedla k potřebě přehodnocení dosavadních strategických plánů a celkových politik. Byla totiž vytvořena určitá světová rovnováha. Oba rivalové si uvědomovali riziko jaderného konfliktu a především jeho katastrofální dopady. Pokud by došlo k nejhoršímu - k použití ZHN, následovalo by vzájemné totální zničení (známé pod anglickou zkratkou MAD: „mutual assured destruction“). Třetí světová válka by tak zůstala bez vítěze. Realitu vzájemného zničení a hrozivé nebezpečí eskalace si SSSR i USA velmi brzy uvědomily během další

⁷⁹ Zejména pak článek 5 ústavy V. republiky říká: „Prezident Republiky garantuje národní nezávislost, teritoriální integritu a úctu k dohodám“. V podobném duchu je napsán i článek 52: „Prezident vyjednává a ratifikuje smlouvy“. Dalloz, J., *La France et le monde depuis 1945*, str. 146

⁸⁰ Sputnik barvitě vychvalovala zejména sovětská propaganda. Její přínos měl spíše silný psychologický efekt. Stal se mimo jiné s symbolem dobývání vesmíru.

vážné krize. Kuba v roce 1961 ukázala, s jakými riziky mohou být spojena příští politická dobrodružství – a to kdekoliv na světě.

Evropské mocnosti se v souvislosti s novou mezinárodní situací položily následující zásadní otázku: Budou Spojené státy ochotné na obranu Evropy použít jaderné zbraně? Za jakých okolností by USA obětovaly svou vlastní bezpečnost za svobodnou Evropu?

Evropa by se tedy neměla spoléhat pouze na svého mocného partnera na druhé straně Atlantiku a postarat se o svou obranu sama. Zatímco v poválečných letech Evropané brali americké vedení za samozřejmost⁸¹, postupně spolu s emancipací zapříčiněnou zlepšující se ekonomickou situací, ho začali kritizovat.

2.8 Na cestě k *détente*

Kreml si riziko jaderné války uvědomil a po kubánské krizi následovalo období uvolňování označované francouzský termínem *détente* - umírnění.⁸² Riziko přímého vojenského ohrožení kvůli evropským záležitostem tedy do značné míry odpadlo..

Evropa tedy prožívala dobu relativní bezpečnosti, kdy se potencionální ohniska konfliktů mezi oběma bloky postupně přesunuly - jak ukázala kubánská krize - do zemí třetího světa.

Sovětský svaz se smířil se *status quo* v Evropě a po II. berlínské krizi přestal usilovat o jeho změnu silovou cestou. Oba německé státy napevno zakotvily v diametrálně odlišných paktech a nic nenapovídalo tomu, že by mělo dojít k nějaké radikální změně v jejich postavení.

Poválečný vývoj ukazuje, že z počátku měly USA a západní Evropa totožné zájmy.⁸³ Svobodná Evropa se zkušeností hrůz druhé světové války potřebovala USA jako protektora,

⁸¹ Tedy alespoň to si Američané – jako například Dean Rusk mysleli. V 60. letech se však vývoj otočil. Rusk, D., *As I saw it*, str. 261

⁸² K jejímu nastolení přispěla i zkušenost s kubánskou raketovou krizí. Její eskalace by měla katastrofální dopad na celé lidstvo. Obavy z jaderné metly vedly k přímým jednáním mezi Západem a Východem, pouze negociace a nové mechanismy mohly zabránit podobných střetům jako byla Kuba.

⁸³ Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, str. 282

který ji ochrání před hrozbou z Východu.⁸⁴ Stejně tak spoléhala na materiální a finanční pomoc ve formě Marshallova plánu. Postupně však státy západní Evropy prohlubovaly svou spolupráci v rámci evropské integrace. Evropa zažívala od války značný ekonomický růst. Právě onen ekonomický boom a poválečná rekonstrukce umožnili Evropanům zvednou hlas a zasadit se o emancipaci na mezinárodním poli.

3. Jak vypadá nezávislá politika?

Charles de Gaulle si vytvořil svou vlastní vizi o postavení Francie v mezinárodní diplomacii. Uskutečnění svých představ se po upevnění režimu stalo středem generálova zájmu. Nejdříve však musel de Gaulle vyřešit alžírskou krizi, jež se stala prioritou zahraničí politiky na počátku V. republiky. Problémy spojené s nevyřešenou otázkou Alžírsko plně pohlcovaly francouzské ekonomické prostředky, stejně jako zemi vyčerpávaly z morálního hlediska.

Po podepsání Evianských dohod v březnu roku 1962 se mohl De Gaulle plně věnovat otázkám zahraniční politiky. Přesto tato doména sehrála nejdůležitější roli, již od roku 1958, kdy se de Gaulle dostal k moci. Nejdříve se podívejme, jak koncepce vypadala.

3.1 Dějinné poslání Francie

De Gaulle se opíral o představu, že země galského kohouta měla speciální dějinné poslání a byla přímo předurčena k velkým cílům, které pro ni historie připravila.⁸⁵ Francie v jeho představách, reprezentovala všeobecně uznávané hodnoty, stejně jako kulturní a dějinné dědictví. Měla mít určitou „misi“ a tou byla „politique de grandeur“.⁸⁶ Velmocenská politika (či velikášství) tvořící těžiště de Gaullova světónázoru, představovala Francii, která by měla takové místo v mezinárodních vztazích, které jí po právu příslušelo, a které by odpovídalo její

⁸⁴ Washington spoléhal na případné použití jaderných zbraní. V tom případě by se mohl postarat o ochranu a přitom neriskovat vlastní bezpečnost. tamtéž

⁸⁵ tamtéž, str. 149

⁸⁶ tamtéž, str. 149

bohaté historii a kultuře. Jeho vize vycházela z republikánských hodnot a velkolepého postavení Francie v minulosti. De Gaulle chtěl ve Francouzích probudit pocit, že velikost francouzského národa nepatřila pouze do minulosti, ale že Paříž by měla stále ovlivňovat svůj osud.⁸⁷ Sám de Gaulle se nikdy netajil obdivem k takovým osobnostem zdejších dějin jako byl kardinál Richelieu či Ludvík XIV. Jeho pohled na Francii tak nabírá značně romantických obrysů.⁸⁸

De Gaulle si uvědomoval, že velikost země nemůže vycházet z vojenské síly či počtu obyvatel, ale z hodnot, jež ztělesňuje. Generálova představa tak přímo propojuje francouzskou kulturu se světovou civilizací, fakticky mezi obě dvě dává rovnítko. Francie v jeho očích je kolébkou umění a lidských práv. Pro mnoho Francouzů, de Gaulle ztělesňuje klasického francouzského hrdinu, který zachrání vlast v době nesnází, kdy se objeví na scéně jako jakýsi *deus ex machina* seslaný prozřetelností. Navíc, s jeho jménem je spojen mýtus odbojné Francie, která se postavila proti nacismu.

De Gaullova koncepce je kombinací pragmatického a ideologického přístupu.⁸⁹ Podle pragmatického uvažování by se Francie měla v otázce obrany spoléhat pouze na sama sebe. Jak ukázaly dějinné zkušenosti, často byla Francie podle de Gaulle ponechána osudu, kdy spojenci daly přednost vlastní bezpečnosti. Idealistická část se opírá o specifické dějinné poslání Francouzské republiky popsané výše.

3.2 Jak vypadala zahraničně politická koncepce de Gaulla?

Součástí de Gaullovy koncepce tedy byl i silný odpor k bipolárnímu rozdělení světa. To bylo v generálových myšlenkách přímo spojeno s „dědictvím Jaltý“⁹⁰, přímým důsledkem druhé světové války. Rozdělení světa učinilo z Evropy pouze pěšáka, závislého na vůli dvou supervelmocí. Cílem de Gaulla bylo rozmělnění obou bloků, a to postupným oslabováním

⁸⁷ Hoffman S., De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance, str. 1, International Organization, Vol. 18, No 1 (Winter 1964)

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ Safran, W., The French polity, str. 276

⁹⁰ De Gaulle se jednání v Jaltě nezúčastnil. Dalloz, J., La France et le monde depuis 1945, str. 149

sovětské pozice ve východní Evropě a amerického vlivu na evropský kontinent. Fragmentací aliancí by vznikl nový evropský řád, jež by umožnil Francii stát se mluvčím „nové“ Evropy.⁹¹ Paříž se tedy měla ujmout významného postavení v rámci západního bloku a reformovat ho. Pokud by se to nepodařilo, musí se z bloku částečně vyvázat a vytvořit třetí sílu, která bude stát mezi sovětským a americkým rivalem jako nezávislý aktér či měla dokonce vystupovat jako nestranný arbitr.⁹²

„Nová“ Francie by tak stanula v čele určitého společenství⁹³, které by vytvořilo třetí, evropský protipól vůči sovětskému a západnímu bloku, vedeného Spojenými státy. Vznikl by tak multipolární svět, kde i mocnosti druhého řádu by mohly svobodně a nezávisle prosazovat své zájmy.⁹⁴ Francie by stala mluvčí silné a jednotné Evropy⁹⁵, ale bez Velké Británie, protože ta podle de Gaulle na kontinent nepatřila.⁹⁶ De Gaulle si uvědomil, že země jako Francie se nemůže stát nikdy velmocí rovnocennou USA či SSSR, pouze skrz silnou Evropu, ovládanou Paříží, může Francie znovu nabýt určující vliv na mezinárodní dění.⁹⁷

Jeho strategický koncept můžeme rozdělit do několika období. Prvním z nich je poznamenáno snahou upevnit režim nově vzniklé V. republiky a zejména vyřešit zmíněný alžírský problém, jež přivodil pád předchozí IV. republiky. Další nedílnou součástí první etapy byla i podpora ekonomického růstu, rozvoje vědy a modernizace země.⁹⁸ Francie se

⁹¹ Auton, G.P., Hanrieder W.F., The foreign policies of West Germany, France and Britain, str. 105

⁹² Thomson D., General de Gaulle and the Anglo- Saxons, International Affaires, str.16, Vol. 41, No. 1 (Jan 1965)

⁹³ Základnou toho uskupení by se staly jednotlivé státy. Při vzniku „nové“ Evropy by se generál inspiroval příkladem Bismarcova Německa, kde by Francii příslušela hlavní úloha jako tehdy Prusku. Kissinger H., Umění diplomacie, str. 632

⁹⁴ Podle této koncepce se opírá také o respekt k nezávislým a suverénním státům. Rosou, V-B., La mémoire du Général de Gaulle, str. 62

⁹⁵ Francouzský generál měl takovouto vizi Evropy, jež se skládala z Itálie, izolované Alpami, Německa (tradičního postrachu Francie, které mělo zůstat rozděleno a pečlivě kontrolováno z obou stran, tedy jak z Východu tak i Západu. Další část měla být Británie, kterou považoval spíše za zemi s neevropskými zájmy, a konečně Francie, hlavní mluvčí „nové“ Evropy. Kissinger, H., White house years, str. 108

⁹⁶ Velká Británie, to byli „Anglosasové“. To uvedl francouzský prezident D. Ruskovi na jejich setkání. Rusk, D., As I saw it, str. 270

⁹⁷ Hoffman S., De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance, str. 3, International Organization, Vol. 18, No 1 (Winter 1964)

⁹⁸ Toto období můžeme omezit na léta 1958 až 1962, tedy od příchodu generála k moci až k podepsání nezávislosti Alžírsko. Morse, E.L., La dialectique de l'indépendance et de l'interdépendance dans la politique

tedy poprvé seznámila se svou novou taktikou. Její součástí bylo i snaha reformovat západní alianci sdruženou v NATO. V této době se generál ještě snaží ukotvit a upevnit „novou“ Francii v rámci NATO. Zejména pak usiluje o reformu vně Aliance.⁹⁹

Další etapa je charakterizována rozkvětem zahraniční politiky¹⁰⁰. Francie si uvolnila ruce od zdlouhavého a únavného konfliktu v Alžírsku a mohla se soustředit na vnější politiku. Nejvýznamnějšího vrcholu dosahují aktivity země na mezinárodním poli v letech 1966 až 1968. Druhé období můžeme charakterizovat i změnou dosavadní strategie. Francouzský prezident si uvědomil, že jeho reformní projekt neuspěl. Proto je třeba zaujmout nové stanovisko: odstoupit od snahy reformovat NATO k vlastní radikálnější politice.

Z dnešního hlediska můžeme uvést i poslední období, jež nastává zhruba od roku 1968. Francie si v této době uvědomila ekonomické i politické limity spojené se svým novým mezinárodním postavením.

3.3 Francie a prostředky nezávislé politiky

V de Gaullových očích by NATO mělo být sdružením nezávislých států, jež se dobrovolně rozhodly společně sdílet obranné mechanismy. Američané však díky své atomové a konvenční převaze brzo získali Alianci pod svou taktovku. To ale neodpovídalo francouzským představám, kdy jejich jednotky integrované pod vojenské struktury NATO podléhaly „cizím“ rozkazům, protože podle de Gaulla každý stát, jež chce mít svou zahraniční politiku zcela ve své kompetenci, musí dbát na to, aby měl své vojenské prostředky ve vlastních rukou. Další obavy vzbuzoval i americký prim v Alianci: Washington by mohl zavést Francii i ostatní členské státy do konfliktu, který by případný americký postup mohl vyvolat. Paříž by se tak mohla zaplést do konfliktu, na kterém by neměla žádný zájem či by

étrangere du général de Gaulle, In Kolektiv autorů, Les conditions de l'indépendance nationale dans le monde moderne., str. 193

⁹⁹ Cílem reformy NATO byl vznik „Triumvirátu“. (prioritní úloha jaderných mocností)

¹⁰⁰ Toto období je možné omezit do let 1962 až 1968. Morse, E.L., La dialectique de l'indépendance et de l'interdépendance dans la politique étrangère du général de Gaulle, In Kolektiv autorů, Les conditions de l'indépendance nationale dans le monde moderne, str. 193

byly s jejími zájmy a požadavky v rozporu.¹⁰¹ Francouzský státník trval na domněnce, že spolupráce mezi jednotlivými členy NATO je možná pouze v případě, že každý člen bude mít možnost jednat nezávisle.¹⁰²

Na druhou stranu se Západní Evropa plně spoléhala na ochranu amerického nukleárního deštníku. Na jeho použití se Paříž však sama nemohla podílet: v případě eskalace by se musela spolehnout na rozhodnutí amerického prezidenta.¹⁰³ Pro de Gaulla bylo takové postavení ale nepřijatelné: bez možnosti rozhodovat o vlastní obraně a o vojenských silách není Francie rovnocenným státem.

De Gaulle přišel i se specifickým pojetím národní suverenity. Podle generálovy koncepce se „národní suverenita“ opírá o přímý vztah mezi státní suverenitou a nezávislou zahraniční politikou: zmíněná suverenita je nezbytnou podmínkou „grandeur“ tedy velikosti.¹⁰⁴ Na zahraniční politiku navíc plyně navazovaly otázky obrany země. Přestože Francie byla členem NATO, nebylo jí umožněno podílet se plně na rozhodovacím procesu o otázkách bezpečnosti, takže v de Gaullových myšlenkách nebyla Paříž ani suverénní: nezávislá zahraniční politika a vlastní obrana byly podmínkou státní suverenity.

Podle de Gaullových představ by každý stát měl být schopen samostatně rozhodovat o své obraně: „Bylo by nesnesitelné, kdyby veliký stát ponechal svůj osud, svá rozhodnutí a činy na jiném státu, i kdyby byl přátelský...integrovaná země ztrácí zájem o svoji národní obranu, protože za ní není odpovědná“.¹⁰⁵ Z de Gaullových slov vyplívá, že žádný suverénní stát by neměl být závislý ani na žádné jiné velmoci.¹⁰⁶ To však není situace, která by odpovídala postavení Francie na konci 50.let. V té době ještě nebyla členem prestižního klubu

¹⁰¹ Cointet, J-P., *Les réactions des partenaires de la France*, In Kolektiv autorů, *L'Aventure de la bombe* (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 176

¹⁰² Kissinger, *White house years*, str. 105

¹⁰³ Berstein, S., *La France d'expansion*, str. 231

¹⁰⁴ Hoffman, S., *De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance*, str. 1, *International Organization*, Vol. 18, No 1 (Winter 1964)

¹⁰⁵ citováno podle Kissinger, H., *Umění diplomacie*, de Gaulla pronesl tato slova na tiskové konferenci 11.dubna 1961, str.630

¹⁰⁶ Je nutno poznamenat, že de Gaulle příliš nevěřil svým spojencům. Jeho vzpomínky z druhé světové války byly stále ještě příliš živé.

jaderných mocností, ale to se mělo rychle změnit. Ale tomuto tématu se budeme věnovat později. V otázkách spojených s obranou byla Francie zcela závislá na Severoatlantické alianci, respektive na Spojených státech. Právě ty byly garantem bezpečnosti západní Evropy. Pokud by došlo k přímé konfrontaci se Sovětským svazem existuje pouze jediná schopná velmoc, která by mohla účinně zasáhnout. Takovou eskalaci konfliktu však generál nepovažoval za pravděpodobnou.¹⁰⁷

Přesto by měla Francie vzít do rukou odpovědnost za svou obranu sama: „Obrana Francie musí být ve francouzských rukou“, jak tvrdil generál de Gaulle.¹⁰⁸ Bez vlastního obranného mechanismu nemůže totiž získat ani velmocenské postavení.

V takovém případě však musí Paříž zcela změnit strategii. Osou jejího zájmu by se měla stát nezávislejší zahraniční politika, jež tvořila podle generála neodmyslitelný atribut státní suverenity. Pokud chce tedy Francie vést samostatnou politiku, musí v první řadě uskutečňovat nezávislejší zahraniční politiku a obranu, které jsou podle generálovy koncepce spojeny a vzájemně provázány.¹⁰⁹ Neodmyslitelnou součástí obranné strategie bylo i vlastnictví nezávislé jaderné síly, jež představovala vhodný prostředek pro výzvy atomového věku. Její výroba měla být vstupenkou do prestižního klubu jaderných velmocí.¹¹⁰ Na rozhodování o jejím případném použití by se podílela pouze Paříž. Tím by si zajistila kýženou nezávislost své obranné politiky. Francie by se tak vyvázala z Aliance nerovných, kde hlavní slovo mají Spojené státy. Tímto způsobem by si zachovala politickou autonomii vně západního bloku. Poté co se Francii 13. února 1960 podařilo provést první jaderný

¹⁰⁷ De Gaulle: *Mémoires d’Espoir*, str. 213

¹⁰⁸ Tento proslov de Gaulle vyslovil 3. listopadu 1959 v Ecole militaire v Paříži. De Gaulle: *Mémoires d’Espoir*, str. 216

¹⁰⁹ Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Great Britain*, str. 104

¹¹⁰ Jaderná zbraň měla posloužit i jako faktor, který měl přispět ke zrovnoprávnění postavení Paříže vzhledem k Londýnu. Furniss E.S., *De Gaulle’s France and NATO: An interpretation*, str. 358, *International organization*, Vol. 15, No. 3, (Summer 1961)

výbuch na Sahaře, de Gaulle neskryval své potěšení: „Od dnešního rána je Francie silnější a svobodnější“.¹¹¹

Vlastnictví jaderné zbraně bylo pro de Gaulla otázkou klíčového významu.¹¹² Díky ní by Francie získala moderní zbraň, která bude schopna odpovědět na jakoukoli výzvu kdekoli na světě: „Francie může být napadena z jakéhokoliv místa, proto musíme být schopni reagovat kdykoli a kdekoli“.¹¹³ Západní Evropa si navíc v této době nemohla být jistá americkou pomocí v případě sovětské agrese. Touto možností se zabývali i politici a ptali se: Budou Američané schopni obětovat vlastní bezpečnost za záchranu Evropy? Podle de Gaulla ne: „Amerika vidí ve svém přežití hlavní cíl...“¹¹⁴ Washington se tedy podle generála bude rozhodovat, tak aby nebyla ohrožena vlastní bezpečnost. Francie díky zbraním hromadného ničení bude schopná postarat se o svou bezpečnost sama a nebude závislá na vůli spojence na druhém břehu Atlantiku. Pokud Paříž již bude v obranných otázkách „suverénní“ bude moci i prosazovat svoje vize a zájmy i přes odpor Bílého domu¹¹⁵ a podílet se na rozvoji nové dimenze vztahů mezi východním a západním blokem. De Gaulle tak s vlastnictvím jaderných zbraní udělal prioritu nejen domácí politiky, ale zejména zahraniční linie.¹¹⁶ Jak sám generál uvedl: „Moderní epocha vyžaduje, aby se Francie vyzbrojila prostředky nezbytnými pro její bezpečnost a nezávislost“.¹¹⁷ Přesto je nutno poznamenat, že francouzská politika spojená s otázkou vlastní nukleární zbraně neměla vést k oslabení NATO. Jak v listopadu roku 1960

¹¹¹Fidler, J, Mareš, P., Dějiny NATO, str. 135

¹¹² Výroba atomové zbraně se dá zapojit i do kontextu celkové modernizace armády. Firnise E.S., De Gaulle's France and NATO: An interpretation, str. 356, International organization, Vol.15, No.3. (Summer 1961)

¹¹³ De Gaullův projev z 3 listopadu 1959 v Ecole militaire v Paříži, Cointet, J-P., Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 177

¹¹⁴ De Gaullův projev vyslovený 29. července 1963, tamtéž, str. 179

¹¹⁵ To ukazuje i na lekci si Francie vzala ze suezské krize.

¹¹⁶ Eichler J.: Francouzská armáda od de Gaulle k Mitterrandovi, str. 17

¹¹⁷ tamtéž, str. 18

uvedl premiér Michel Debré: „Západní aliance musí být udržena a dále rozvíjena...Je nezbytná pro bezpečnost Evropy i Francie.¹¹⁸

Francouzská „force de frappe“ čili úderná jaderná síla by jí umožnila zasáhnout všude, kde by její zájmy a závazky byly ohroženy. Stejně tak by se nemusela spoléhat na americký raketový deštník v případě sovětského útoku.¹¹⁹ Přesto si však generál uvědomil, že Francie nikdy nedosáhne takové váhy jakou měly obě supervelmoci, ani nebude schopna bez Aliance vést žádný konflikt většího rozsahu.¹²⁰ Na druhou stranu, si de Gaulle uvědomoval, že právě nukleární arzenál umožní, aby se Francie mohla účinně bránit i mnohem větším a silnějším soupeřům.¹²¹

Ve Francii se proti de Gaullově projektu vlastnictví postavila zejména komunistická strana, která se postavila do čela odpůrců atomových zbraní. Právě ti se pozastavovali nad cenou těchto moderních zbraní, a navíc se nechali slyšet, že de Gaulle „Přispívá k rozmnožení a rozšíření jaderných zbraní ve světě“.¹²² De Gaulle však nebyl tvůrce původní myšlenky, která prosazovala vlastnictví atomových zbraní. Protože v době, kdy se de Gaulle ujal premiérské funkce, Francie již na výrobě první atomové zbraně pilně pracovala a datum prvního výbuchu již bylo stanoveno. Snaha vybudovat atomový arzenál je tak dědictvím IV. republiky a ukazuje tak na určitou kontinuitu francouzské zahraniční politiky.

Na začátku 50.let se francouzská vláda zabývala vyřešením otázky Indočíny a nezajímala se o využití atomu v vojenském průmyslu. Později se však situace mění a velkou zásluhu na

¹¹⁸Firnise E.S.: De Gaulle's France and NATO: An interpretation, str. 358, International organization, Vol. 15, No. 3. (Summer 1961)

¹¹⁹ Západní Evropa se obávala, že USA nebudou ochotny riskovat jaderný konflikt kvůli obraně evropského kontinentu.

¹²⁰Cointet, J-P., Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 196, str. 179

¹²¹ Eichler J., Francouzská armáda od de Gaulle k Mitterrandovi, str. 25

¹²² tamtéž, str. 17

tom má tehdejší plukovník Charles Ailleret, který ve zprávě (z března 1952) pro generální štáb uvěřeni myšlenku, že by Francie měla získat atomovou zbraň, co „nejdříve“.¹²³

O dva roky později (7.března 1954) se generál de Gaulle a tehdejší ministr obrany René Pleven postavili za vybudování samostatné nukleární síly. V listopadu 1954 se na jejich stranu postavil i nový premiér Pierre Mendes-France, který si uvědomuje výhodu atomových zbraní ve vztahu k Německu.¹²⁴ Jeho vláda se však u moci dlouho neudržela a až další kabinet premiéra Guy Molleta rozhodl (na jednání 30.listopadu 1956) o vybudování vlastního jaderného programu.¹²⁵ O rok později (v květnu 1957) bylo vybráno i první místo pokusného výbuchu: Reggane na Sahaře a stejně tak bylo určeno později za vlády Félix Gaillarda (v dubnu 1958) i datum zkoušky na první čtvrtletí roku 1960.¹²⁶

De Gaulle na rozdíl od svých předchůdců dával jaderné zbraně docela jiný význam. Zatímco IV.republika ji vnímala jako potencionální obranný prostředek, de Gaulle ji považoval za nástroj k prosazení samostatné národní suverenity.¹²⁷ Navíc, Francouzská republika ji na rozdíl od Britů vybudovala bez asistence USA a jejím základním cílem bylo zamezit eskalaci Studené války.¹²⁸

3.4 Jaderná otázka a odpor Američanů

Otázka vývoje jaderných zbraní se stala i jablkem sváru mezi Bílým domem a Elysejským palácem. Během setkání (v červenci 1958) mezi Folster Dullesem a de Gaullem se projednávala i otázka atomových zbraní. Francouzský státník uvedl, že obrana Evropy by byla mnohem snazší, pokud by jimi země NATO disponovaly. Jeho vize se však střetla s postojem

¹²³ Podle něj byla atomová zbraň levnou alternativou konvenčních zbraní. Generální štáb se však k této otázce postavil rezervovaně. Paradoxně se obával příliš velkého finančního zatížení státního rozpočtu. Doise, J., Vaisse, M., *Diplomatie et outil militaire 1871-1991*, str. 474

¹²⁴ Francouzi se obávala možného rozvoje německého militarismu, jaderná zbraň by mohla dát Francii potřebné bezpečnostní záruky. Ty by byly posíleny i faktem, že Německo nesmělo jaderné zbraně vlastnit. tamtéž

¹²⁵ Vývoj atomových zbraní urychlila i Suezská krize, která ukázala na závislost Francie a Velká Británie na Spojených státech v době, kdy Moskva hrozila jejich použitím proti oběma evropským mocnostem. Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, str. 104

¹²⁶ Doise, J., Vaisse, M., *Diplomatie et outil militaire 1871-1991*, str. 477

¹²⁷ tamtéž, str. 478

¹²⁸ Eichler J., *Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterradnovi*, str. 23

Dullese. Ten považoval jednotlivé jaderné síly za zbytečné utrácení, a doufal, že právě Francie půjde ostatním členům za příklad.¹²⁹ De Gaulle mu ale potvrdil, že Francie již na výrobě vlastních zbraní pracuje. Netajil se tím, že Francie by přijala jakoukoli nabídku od USA na spolupráci v této oblasti: „Neodmítneme vaše zbraně“, uvedl generál.¹³⁰

Charles de Gaulle by opravdu přijal zbraně, ale pouze za několik ústupků ze strany Bílého domu. Když Eisenhowerova administrativa Paříži v létě roku 1958 znovu¹³¹ nabídla rozmístění svých částí svého arzenálu na francouzské území, de Gaulle se nechal slyšet, že takovou nabídku by akceptoval pouze za podmínky, že by o jejich použití rozhodovala Francie sama.¹³² To však americký ministr zahraničí Folster Dulles odmítl.

Američané se již od konce druhé světové války postavily proti šíření jaderných zbraní.¹³³ Postavili se tak proti všem snahám, jež by vedly k získání nezávislé atomové síly.¹³⁴ Vlastnictví takových zbraní mělo být omezeno na co nejmenší počet hráčů, aby se posílila i kontrola nad jejich užitím a jejich koncentrace pouze v rukou USA a SSSR. Podle názoru amerických představitelů by ostatní mocnosti s jaderným arzenálem mohly zkomplikovat jednání mezi oběma supervelmocemi a navíc omezit roli USA v Alianci. Tento postoj prosazoval i ministr obrany v Kennedyho administrativě Robert McNamara: „Omezené a nezávislé jaderné zbraně jsou nebezpečné, drahé a chybí jim důvěryhodnost coby odstrašujícího prostředku“.¹³⁵

¹²⁹Vaisse,M., Indépendance et solidarité 1958- 1963, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 223

¹³⁰ De Gaullova slova, které řekl Dullesovi na jejich setkání 5. července 1958, tamtéž

¹³¹ Původní nabídka byla učiněna v prosinci 1957, kdy Američané skrz Radu NATO nabídli členům rozmístění amerických jaderných zbraní na evropském území. Tyto zbraně by ale podléhaly pouze americkému velení.

Pouze Velká Británie by se mohla podílet na spolurozhodování s USA a to podle „dvojího klíče“. tamtéž str. 221

¹³² De Gaulle uvedl, že by i přivítal spolupráci s USA při vzniku samostatného arzenálu. Podle generála by atomové zbraně ulehčily obranu západní Evropy. Tamtéž, str. 223

¹³³ V roce 1946 byl přijat McMahonův zákon, ten zakazoval poskytování informací o jaderném programu. Luňák P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 156

¹³⁴ Jedinou výjimkou byla Velká Británie. Od suezské krize se Londýn přimkl ke Spojeným státům. V roce 1958 byl McMahonův zákon doplněn o dodatek. Ten umožnil sdílení informací o jaderných technologiích s Velkou Británií. Sám Londýn uskutečnil svůj první atomový výbuch již v roce 1952 v Austrálii. Nedisponoval ještě moderními nosiči atomových zbraní.

¹³⁵ Citováno podle Lundestad G., The United States and Western Europe since 1945 : from "empire" by invitation to transatlantic drift, str. 129

3.5 Jaké faktory umožňují Francii sehrát roli na světovém jevišti?

Jak jsem již uvedla, generál si uvědomil, že se svět od roku 1949, kdy se Francie stala jednou ze zakládajících členů NATO, změnil.¹³⁶ V této době generál vnímal Alianci jako nutný obraný element zaměřený proti Sovětskému svazu. Tuto epochu bylo třeba ukončit, zejména pak podřízené postavení Paříže v rámci NATO. Tlustou čáru za minulostí, zejména za praktikami a metodami IV. republiky, umožnilo až vytvoření nové V. republiky, jejíž je „nejznamenitější z Francouzů“ otcem.¹³⁷ Významný dopad na mezinárodní vztahy měla zejména strategická (atomová) rovnováha mezi USA a SSSR, postupné vyhrocení sovětsko-čínské roztržky a na posledním místě nástup détente na počátku 60.let.

Fakticky, Francie prožívala jedno z nejdelších období klidu, což jen prospívalo její hospodářské situaci. Nejen díky tomu byla Paříž nejsilnější od roku 1914.¹³⁸

De Gaullova Francie si z nastalého vývoje vyvodila tento závěr: mezinárodní poměry umožňují návrat do první ligy, stačí jen využít nastalou situaci.

4. Triumvirát

Charles de Gaulle byl silným kritikem NATO již od samého podpisu Washingtonské smlouvy v dubnu roku 1949. V tomto prvním období studené války ji však ještě považoval za schopnou odpovědět na výzvy Sovětského svazu a ochránit západní Evropu před sovětskou vojenskou agresí. Co se týče postavení Francie v rámci Aliance a jejím podílu na rozhodovacím procesu, hrála Paříž podle generála pouze roli podřízeného pěšáka, „vazala“ Spojených států. Na druhou stranu si de Gaulle dobře uvědomoval, že má velmi malý prostor k jednání, jelikož USA byly hlavním garantem bezpečnosti Evropanů, protože Evropa byla se svými omezenými vojenskými prostředky na Bílém domě plně závislá.

¹³⁶ De Gaulle, Ch., *Mémoires d'Espoir*, str. 213

¹³⁷ Becker, J-J., *Historie politique de la France depuis 1945*, str. 114

¹³⁸ Thomson D., *General de Gaulle and the Anglo-Saxons*, *International affaires*, leden 1965, str.11

Velký předěl v euroatlantických vztazích představuje již dříve zmíněná suezská krize. Velká Británie se těsněji přimkla ke USA a začala tak éra jejich „speciálního partnerství“¹³⁹. Francie na to reagovala poněkud podrážděně a začala mluvit o „anglosaském“¹⁴⁰ vedení Aliance. Podle Francie tak v NATO velel americko-britský direktorát, zatímco Paříž byla odsunuta až na druhou kolej, čili se stala pouze druhořadým členem privilegovaného klubu. De Gaulle se tedy pokoušel omezit vliv „anglosaského“ elementu a zároveň vyjednat pro Francii rovnocenné postavení. Francouzský představitel takto postupoval, i když si uvědomoval, že jeho negativní postoj k Londýnu a Washingtonu, obě velmoci ještě povzbudí k utužení blízké spolupráce.¹⁴¹ Později uvedl: „„Paříž by se měla přímo podílet na politických a strategických rozhodnutích NATO, které jsou ve skutečnosti přijímány pouze Spojenými státy s konzultací *a parte* s Anglií.“¹⁴²

„Nejznamenitější z Francouzů“ přistoupil k tomuto kroku, i přestože si uvědomil, že Francie nikdy nebude mít srovnatelné postavení k USA jako Velká Británie.¹⁴³ Ke vzniku vzájemných neshod přispěla i kritika francouzského postupu v severní Africe. Tato skutečnost vyvolala na Quai d'Orsay¹⁴⁴ pocit nedůvěry ke spojencům, jelikož zásada solidarity byla považována za nezbytný prvek Aliance.

4.1 De Gaullův postoj k NATO po jeho příchodu k moci na jaře 1958

Krátce po svém příchodu k moci se de Gaulle rozhodl zcela zvrátit rozložení sil v Alianci. Nejdříve se svým plánem seznámil své spolupracovníky ve Výboru obrany státu na schůzce

¹³⁹ Pojem „special relationship“ poprvé použil Winston Churchill ve svém slavném projevu ve Fultonu. Churchill vyzdvihl a předpověděl pokračování nadstandardního vztahu mezi Velkou Británií a USA. La France et l'OTAN: De Gaulle and the anglo-american „special relationship“ 1958-1966: Perceptions and realities, str. 247

¹⁴⁰ Slovo „Anglosasové“ používal de Gaulle jako výraz pro USA a Velkou Británii (a Kanadu, Austrálii a Nový Zéland), Thomson D., General de Gaulle and the Anglo-Saxons, International affaires, leden 1965, str. 13

¹⁴¹ tamtéž, str. 15

¹⁴² De Gaulle, Ch., Mémoires d'Espoir

¹⁴³ Velká Británie je jak kulturně tak historicky a jazykově bližší USA. Kissinger, H., Umění diplomacie, str. 627

¹⁴⁴ Quai d'Orsay je ulice, kde sídlí francouzské ministerstvo zahraničí.

v pařížském Matignonu¹⁴⁵. Podle de Gaulla by Francie měla přehodnotit své postavení v Alianci, protože ta jí neumožňuje uskutečňovat plně nezávislou politiku. Navíc, Francie podle generála přispívá nezměrným dílem k cílům Aliance a přesto: „.....jsme diskriminováni...Bez nás by NATO nemohlo existovat“.¹⁴⁶

De Gaullovu snahu uspíšily i události z léta 1958. V této době vyvrcholila krize kolem Tchaj-wanu¹⁴⁷ a Libanonu. Jelikož se jednalo o politicky citlivý region, de Gaulle požádal britského premiéra Macmillana o přijetí společného postoje k této blízkovýchodní otázce. Po puči v Iráku (14. července) Londýn vyslal své jednotky do sousedního Jordánska. Stejně tak i Washington poslal vojáky do výbušného Libanonu. Obě velmoci ale svůj postup jaksi „opomněly“ konzultovat s Francií.¹⁴⁸ De Gaulle byl přístupem obou „anglosaských“ zemí rozhořčen. Podle francouzského státníka Francie byla trvale opomíjena v konzultacích a trpěla nedostatkem informací o záměrech a postoji svých spojenců.¹⁴⁹

Po svých zkušenostech z horkého léta 1958 tedy přistoupil k rozhodujícímu kroku. 17. září 1958 poslal americkému prezidentovi Dwight Eisenhowerovi a britskému premiérovi Harold Macmillanovi memorandum¹⁵⁰ doplněné ručně psanými dopisy, kde se prezident zaměřil na „podřízené“ postavení Francie v NATO. Podle Matignonského paláce tehdejší uspořádání již neodpovídalo nově vzniklé světové situaci a požadavkům doby. Aliance by se do budoucna měla soustředit i na regiony za hranicemi transatlantického prostoru, aby lépe odpovídala na potřeby světové bezpečnosti.

¹⁴⁵ De Gaulle byl ještě v této době premiérem Francie. Proto pobýval v Matignonském paláci, tradičním sídle francouzských premiérů.

¹⁴⁶ De Gaullova slova z 7.června 1958, Vaisse,M., *Indépendance et solidarité 1958- 1963*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN* str. 222

¹⁴⁷ Čína bombardovala dva ostrovy, jež patří Taiwanu. Bílý dům se postavil na stranu Čankajška a chtěl ukázat své odhodlání ke střetu. K přemístění svého vojenského materiálu Američané využívali své vojenské základny v Chateauroux. Jejich přelety nad francouzským územím de Gaulle považoval za porušení francouzské suverenity. Tamtéž, str. 224

¹⁴⁸ tamtéž, str. 224

¹⁴⁹ Firsiroti E.S., *De Gaulle's France and NATO: An interpretation*, str. 351, *International organization*, Vol. 15, No. 3. (Summer 1961)

¹⁵⁰ Memorandum napsal sám De Gaulle na základě textů, na kterých se podíl např.poradce Jean-Marc Boerger, ministr zahraničí Couve de Murville. Vaisse,M., *Indépendance et solidarité 1958- 1963*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 225

Memorandum obsahovalo i radikální návrhy na reformu Aliance. Jejím stěžejním bodem mělo být ustanovení tříčlenného Direktorია, složeného z Francie, Velké Británie a Spojených států. Tento „mozek“ NATO by měl nejsilnější hlas v celé Alianci¹⁵¹: elitní členové klubu by společně vytvářely strategie s celosvětovým dopadem a společná stanoviska k politickým otázkám na mezinárodní scéně. V textu bylo mimo jiné uvedeno: „Novému orgánu by měly být svěřeny politické a strategické otázky světového významu...Měl by být zodpovědný za organizaci obrany, pokud by to bylo vhodné, takových oblastech, jako je Arktida, Pacifik a Indický oceán“.¹⁵² Stručněji řečeno, mocenská špička NATO by se podílela na „přijímání společných politických rozhodnutí v otázkách mezinárodní bezpečnosti, jednak by uplatňovala, v případě potřeby, strategická opatření, a to především v otázkách týkajících se použití jaderných zbraní“.¹⁵³

Francie tedy požadovala jednotnou světovou strategii Západu, odlišnou od dosavadní politiky NATO, zaměřené pouze na Evropu a ve francouzských očích ovládanou pouze Washingtonem. V rámci „trojky“ by se kolektivně diskutovalo i o použití jaderných zbraní, které tehdy Francie ještě nevlastnila.

Podle memoranda by všichni tři členové triumvirátu disponovaly i právem veta¹⁵⁴, což by vytvořilo značně křehkou konstrukci pro přijímání společných stanovisek. Jaké alternativy projekt dále navrhoval?

Za prvé, reforma počítala s rozšíření teritoriální působnosti NATO. Tím by logicky došlo k změně jeho původního zaměření, jehož prioritou byla ochrana západní Evropy. Francie by si tak mohla dovolit posílení svého postavení coby hlavního mluvčího Evropy. Postupně by se tak mohl naplnit jeden z cílů generálovi koncepce: NATO by touto reformou ztratilo původní

¹⁵¹ V tomto případě by ale došlo k rozdělení Aliance, kdy by se ostatní členové dostaly do druhé kategorie. Vznik triumvirátu by byl jasný důkaz o nerovnosti jednotlivých států vně Aliance.

¹⁵² Citováno podle Fidler, J, Mareš, P., Dějiny NATO, str. 133

¹⁵³ Eichler J., Francouzská armáda od de Gaulle k Mitterrandovi, str. 18

¹⁵⁴ Tím by Francie získala významný podíl na rozhodování o chodu Aliance. To by bylo však na úkor Spojených států a oněch „druhořadých“ států. Auton, G.P., Hanrieder W.F., The foreign policies of Western Germany, France and Great Britain, str. 106

antisovětský charakter, Francie by tak mohla uskutečňovat de Gaullovu politiku zaměřenou na postupném rozměňování bipolárního světa. Později de Gaulle napsal: „Memorandum konstatuje, že opravdová organizace kolektivní bezpečnosti vyžaduje, aby se její zájmové sféra rozprostřela po celém světě a ne aby byla limitována pouze Severní Atlantik“.¹⁵⁵

Za druhé, idea triumvirátu obsahovala i návrh na sdílení jaderných informací a na společné rozhodování o jejich použití. Tím by si Francie upevnila pozici nad zeměmi, jež atomové zbraně nevlastnily.¹⁵⁶ Otěže velení by se dostaly do rukou pouze jaderných velmocí, ostatní by byly odsouzeni do role pouhých pozorovatelů.

Za třetí, Elysejský palác by si mohl „pohlídat“ akce Spojených států. Paříž se totiž obávala, že by „nezodpovědné“ USA by mohly zavést své spojence do války. Tímto by takováto možnost byla do jisté míry omezena.

Nakonec je třeba zmínit i snahy Paříže o získání podpory pro svou politiku ve třetím světě.¹⁵⁷ Triumvirát by mohl pomoci udržet dosavadní nadvládu nad zbytkem panství v severní Africe v době, kdy ještě naplno zuřila válka v Alžírsku. Podle de Gaullova návrhu by každý člen triumvirátu rozhodoval o své sféře vlivu. K tomu by však potřeboval souhlas ostatních dvou členů. To by v praxi znamenalo, že členové triumvirátu by přijaly taktiku, která by byla ve shodě se zemí, jež by měla v daném regionu největší vliv. V případě USA by se jednalo o Pacifický prostor, Británie by si udržela hlavní slovo v zemích Commonwealthu, a konečně Francie v severní a subsaharské Africe¹⁵⁸. Paříž by tak mohla s tichým souhlasem svých spojenců pokračovat v provádění kontroverzní politiky v Alžírsku.¹⁵⁹ Svému memorandu generál přikládal opravdu velký význam, o čemž svědčí i

¹⁵⁵ De Gaulle, Ch., *Mémoires de l'Espoir*, str. 214

¹⁵⁶ Připomeňme, že Paříž v roce 1958 ještě žádné atomové zbraně nevlastnila a uvítala by pomoc s jejich vývojem.

¹⁵⁷ Francie se také chtěla do budoucna vyhnout „opakování“ suezského diplomatického debaklu. Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of Western Germany, France and Great Britain*, str. 106

¹⁵⁸ Wall, I.M., *France, NATO and the Algerian War*, In Loth, W., *Europe, Cold war and coexistence* (1955-1965), str. 60

¹⁵⁹ Krátce po svém příchodu k moci de Gaulle ještě neměl vyjasněný postoj k (ne)udělení nezávislosti Alžírsku.

jeho slova: „Francouzská vláda, považuje takovou bezpečnostní organizaci za nepostradatelnou. Od této chvíle, na ní bude zcela záviset naše další setrvání v NATO.“¹⁶⁰

Britský premiér Harold Macmillan s přímou odpovědí poněkud otálel. Nakonec generálovi odeslal dopis až 2. října 1958, kde se k otázkám jasně nevyjádřil. Podle Londýna by měl být návrh „prostudován s pozorností jakou si zaslouží“.¹⁶¹ V polovině října Francie odeslala text memoranda i ministru zahraničí Belgie Paul-Henri Spaakovi a představitelům Německa a Itálie. Do jednání o nové koncepci Aliance se zapojili noví hráči. Jejich přístup byl ale více než skeptický.¹⁶² Downing Street zareagovala dalším dopisem až 20. října 1958, kdy se Macmillan zaměřil na priority britské zahraniční politiky. Ve skutečnosti si nemohl dovolit nesouhlasit s generálovým požadavkem pravidelných konzultací, přesto vyjádřil své obavy o možném rozčlenění NATO na „rovné a nerovné“. Po dopisu následovalo přímé setkání (v prosinci 1958) mezi Macmillanem a francouzským ministrem zahraničí Couve de Murvillem. Na schůzce se britský premiér vyslovil proti vytvoření triumvirátu. Podle britského premiéra by „velmi malý omezený počet států a lidí měl rozhodovat o mezinárodních otázkách, jež určují mír či válku. Takové rozhovory musí být důvěrné, oficiální a založené na vzájemné důvěře. Dohoda mezi Francií, Velkou Británií a Spojenými státy by ohrozila důvěryhodnost ostatních mocností.“¹⁶³

Americká administrativa prezidenta Eisenhowera zaujala ještě rezervovanější postoj. Podle Bílého domu, Francie jako člen NATO i SEATO se mohla plně podílet na diskusích s celosvětovým důrazem. Stejně tak mohla učinit i v Radě NATO.¹⁶⁴ Američané se také netajili, že hlavním důvodem k zápornému postoji byl francouzský postup v Alžírsku. Jak již bylo zmíněno, Američané patřili k nejsilnějším kritikům koloniálních velmocí. Rozšíření

¹⁶⁰ Citováno podle Kissinger, H., *Umění diplomacie*, str. 636

¹⁶¹ Sanderson, C., *Impossible alliance?: France, Grande Bretagne, et défense de l'Europe (1945- 1958)*, str. 405

¹⁶² Proti se postavil i italský premiér Amintore Fanfani, a to z strachu z druhořadého postavení Říma. Podobné obavy sdílel i německý kancléř Adenauer. Luňák, P., *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, str. 168

¹⁶³ Tím se myslela Kanada, Německo, Itálie, Belgie a Nizozemí. Sanderson, C., *Impossible alliance?: France, Grande Bretagne, et défense de l'Europe (1945- 1958)*, str. 409

¹⁶⁴ Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, str. 106

kompetencí za hranice euroatlantického prostoru tak americký prezident považoval za spíše kontraproduktivní. Co se týkalo vzniku triumvirátu, Eisenhower sdílel obavu dalších členů NATO, jež postavily proti ustanovení nerovnosti v Alianci: „Nemůžeme si dovolit přijmout mechanismus, který by v očích ostatních spojenců či jiných svobodných zemí vyvolal dojem, že základní rozhodnutí ovlivňující jejich vlastní životní zájmy jsou podnikána bez jejich účasti“.¹⁶⁵

Jak na odmítnutí reagoval de Gaulle? Neúspěch svého plánu si vykládal jako snahu americké administrativy udržet si své výlučné postavení v bipolárním světě. Podle něj si USA uzurpovaly roli jediného vůdce západního světa a odsuzují ostatní členy Aliance pouze do postavení států závislých na svém mocném dobrodinci.¹⁶⁶ Text memoranda spolu s dalším generálovým postojem ale vzbuzuje řadu nezodpovězených otázek. Nebyl plán pouze součástí nějaké složitějšího strategie, jejíž hlavním cílem bylo vyvázat Francii z Aliance? Nepřipravil si de Gaulle půdu pro svůj další postup? Nebo předem počítal s odmítnutím svého návrhu? Jeho myšlenkové pochody nám může přiblížit následující citace: „Moje memorandum bylo pouze součástí diplomatického tlaku. Hledal jsem nějaký prostředek, který by mi umožnil vystoupit z NATO... To neznamena, že bych očekával zápornou odpověď. Ale považoval jsem memorandum za základ budoucích jednání o sporných bodech. A v případě, že by k jednání nedošlo, jako důvod pro další nezávislou iniciativu“.¹⁶⁷

5. Postupné vyvázání ze vojenské složky NATO

Francouzský prezident od dalších aktivit ve vztahu k reformě Aliance neustoupil. De Gaulle se po nezdaru svého návrhu na reformu vnitřní struktury NATO odhodlal k dalším krokům, a sice k postupnému vyvazování z vlivu NATO. Toto první období počíná zhruba v

¹⁶⁵ Citováno podle Luňák, P., Západ:: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 167

¹⁶⁶ Berstein, S., La France de l'expansion, str. 233

¹⁶⁷ Tento citát řekl de Gaulle v roce 1963 Alain Peyrefittovi. Vaisse, M., Indépendance et solidarité 1958- 1963, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 225

lednu 1959, kdy generál začal s omezováním francouzské vojenské přítomnosti v Alianci. V této době Paříž ještě čelila neutuchajícímu povstání v Alžírsku, takže jednotky vyvázané ze struktur NATO se daly použít právě k potlačení alžírského povstání. Politika vyhraňování se vůči NATO probíhala po „etapách“, jednak aby nezpůsobila šok svým spojencům, a také aby neohrozila efektivitu a bojeschopnost svých jednotek, přivyklých na spolupráci s ostatními vojsky.

První na řadu přišlo námořnictvo z oblasti Středomoří. Tento region, jak již bylo uvedeno výše, patřil k tradičním francouzským zónám strategického zájmu. Na konci ledna 1959 rozhodl Obranný výbor (Comité de défense) o vyřazení středomořské flotily z velení NATO. Proč právě námořnictvo? Námořnictvo sice nepatřilo k nejdůležitějším entitám, jež měly zajišťovat obranu proti případné agresi ze strany východního bloku. V podstatě se ale staralo o komunikaci a dopravu mezi metropolí a jejími africkými departamenty. Dále měla také primární úlohu při obraně těchto zámořských území. Důvody k jejímu vyvázání vysvětlil i ministr zahraničí Maurice Couve de Murville. Podle Murvilla NATO selhalo při obraně francouzské pozice ve Středozeří.¹⁶⁸ Francie by tedy neměla udržovat flotilu v podruží NATO, pokud to nijak neprospívá jejím závazkům v Alžírsku. Poprvé se na jednací stůl dostala i otázka návratu francouzských jednotek, v tehdejší době dislokovaných v Alžírsku. Vráti se pod integrované velení NATO po ukončení alžírského konfliktu?¹⁶⁹ To ještě není rozhodnuto.¹⁷⁰

Po vyvázání (k němu došlo v březnu 1959) Francie nadále spolupracovala s NATO v oblasti námořních sil. V dubnu stejného roku Paříž podepsala bilaterální dohodu o

¹⁶⁸Wall, I.M., France, NATO and the Algerian War, In Loth, W., Europe, Cold war and coexistence (1955-1965), str. 9

¹⁶⁹ tamtéž

¹⁷⁰ V listopadu 1962 Paříž oznámila, že armáda působící v Alžírsku nebude zapojena pod velení NATO. Bozo, F., De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtième siècle, n°43 juillet-septembre 1994, str. 60

kooperaci mezi francouzskou flotilou a námořnictvem NATO. Tato dohoda ale brala na vědomí nezávislost francouzské mořské síly.¹⁷¹

Přes nezdar memoranda se teď již francouzský prezident de Gaulle nevzdal ideje třístranného triumvirátu. Znovu se dostal na pořad jednání už během návštěvy Eisenhowera v Paříži 2. až 3. září 1959. Ani tentokrát však rozhovory nepokročily. Až v prosinci stejného roku Eisenhower konečně souhlasil s návrhem společných konzultací ve Washingtonu. Odmítl jim ale dát institucionální rámec. Obával se totiž, že vytvoření limitovaného velení by mohlo omezit soudržnost Aliance. V stejnou dobu Francie odmítla již zmíněný americký návrh na rozmístění jaderných zbraní na svém území. Záporné odpovědi se dostalo Američanům i o rok později, kdy Francie odmítla integrovat své letectvo pod velení NATO. Stejně de Gaulle reagoval i na požadavek o rozšíření amerických základen ve Francii z podzimu 1961, což by se podle prezidentových slov, rovnalo „okupaci“.¹⁷²

5.1 60. léta: na cestě k uvolňování

Na začátku 60. let Francie dále postupovala ve své nezávislejší politice. Po stažení námořních sil z velení NATO, se na jednací stůl dostala i otázka francouzského letectva. V souladu s generálovou myšlenkou, že „obrana Francie musí být ve francouzských rukou“¹⁷³ Paříž vyčlenila v květnu 1960 i tyto oddíly z integrovaných sil NATO.

Obecně je možné charakterizovat počátek 60.let jako období doslova nabitě mnoha neshodami mezi západním a sovětským blokem, jako by došlo snad ke kulminaci vzájemných roztržek. SSSR se navíc začal až nebezpečně zabývat třetím světem. Jedním z nových spojenců byla i Kuba. Do 60. let ale Spojené státy vstupovaly již s novým prezidentem, mladým a ambiciózním J.F. Kennedym. Poté, co SSSR rozmístil rampy na rakety středního doletu na Kubě, Američané propadli panice. Brzo však zaujali tvrdý postoj a

¹⁷¹ Vaisse,M., Indépendance et solidarité 1958- 1963, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 227

¹⁷² O „okupaci“ se zmínil 26. října 1961.Bozo, F., De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtieme siecle, n°43 juillet-septembre 1994, str.60

¹⁷³ tamtéž, str. 58

zavedli blokádu ostrova. Přes předchozí nesoulady se generál de Gaulle postavil zcela na stranu USA¹⁷⁴ a schválil striktní blokádu ostrova. Dokonce uvedl, že v případě konfliktu by „Francie stála po boku USA“.¹⁷⁵ Přesto však americký postoj utvrdil de Gaulla v jeho přesvědčení, že v případě krize bude Washington postupovat unilaterálně. Vzhledem k faktu, že vztahy mezi Elysejským palácem a Bílým domem nebyly právě vždy bezproblémové, může na první pohled překvapit i paradoxní podpora, kdy se Elysejský palác postavil na stranu Washingtonu. V tomto případě se ale zřetelně rýsuje osa francouzské zahraniční politiky: Paříž může plně podporovat Spojené státy, ale musí si to sama vybrat. Z dlouhodobého hlediska však kubánská krize žádné oteplení vztahů mezi Francií a USA nepřinesla.

V roce 1963 Francie stáhla další flotily z integrovaného velení NATO. Konkrétně se jednalo o námořnictvo z průlivu La Manche a Atlantického oceánu. Paříž nesouhlasila s přílišným vlivem britských admirálů na velení francouzského loďstva.¹⁷⁶

Postupné stahování dalo tušit, že Francie připravuje něco velkého: o co by se mělo jednat? Mohla by Francie zajít až tak daleko, že by opustila definitivně NATO jako takové?¹⁷⁷

5.2 Velké rozhodnutí: opuštění struktur NATO

Francie tedy postupovala ve svém vztahu k Alianci značně pomalu a opatrně. Po malých krůčcích se vyvazovala pro ni z nepříjemného postavení v rámci Aliance. Její tehdejší úloha nebyla slučitelná s osudem, jaký pro Francouzskou republiku vybral generál de Gaulle. V této době si generál také uvědomil, že ostatní členové Aliance si žádnou reformu nepřejí,

¹⁷⁴ Je třeba zdůraznit, že kubánská krize nebyla pro Francii tak důležitá, jako např. II. berlínská krize, která by mohla přímo ohrozit území Francie. Kuba je spíše symbolem konfrontace přímo mezi USA a SSSR. Wall, I.M., *France, NATO and the Algerian War*, In Loth, W., *Europe, Cold war and coexistence* (1955- 1965) str. 67

¹⁷⁵ Vaisse, M., *Indépendance et solidarité 1958- 1963*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 230

¹⁷⁶ Francie se tak stáhla z integrovaného velení v Atlantiku (Supreme Allied Commander Atlantic-SACLANT) a velení v La Manche (Allied Commander-in-Chief Channel-CINCHAN), Ruiz Palmer, D. A., *La Coopération militaire entre la France et ses alliés 1966-1991: Entre le poids de l'héritage et les défis de l'après- guerre froide*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 571

¹⁷⁷ V roce 1969 vypršela původní doba existence NATO určená Washingtonskou smlouvou na 20. let.

protože status quo je pro ně uspokojující. Podle nich byl Bílý dům jediným garantem efektivní obrany Západu.¹⁷⁸ Generál de Gaulle se nikdy nesmířil s touto skutečností.

Prezident de Gaulle navíc nesouhlasil také s dalším vnitřním vývojem Aliance. Rozhovory o prohloubení spolupráce v NATO a nabídka utvoření Mnohostranné jaderné síly (MLF-Multilateral force) v západní Evropě šly přímo proti francouzským potřebám nezávislé politiky.¹⁷⁹

Paříž se dostala na osudovou křižovatku. V transatlantických vztazích se objevilo mnoho dalších zdánlivě nevyřešitelných sporů. Ať už v případě snahy USA o posazení *flexible response* jako společné strategie NATO¹⁸⁰ nebo silný odpor k prohlubující se americké intervenci ve Vietnamu.¹⁸¹

Od roku 1965 si všichni členové domnívali, že Francie brzo přistoupí k radikálním změně ve svém působení v NATO. Tento fakt tlumočil americké vládě i velvyslanec v Paříži Charles Bohlen. Ten uvedl, že de Gaulle uvažuje o vyvázání ze struktur NATO do roku 1969.¹⁸² Po svém setkání (na začátku května 1965) s de Gaullem, Bohlen potvrdil, že Francie uvažuje i o stažení cizích vojsk ze svého území.¹⁸³ Nakonec, ministr zahraničí M. Couve de Murville sdělil svému americkému protějšku Dean Ruskovi, že Francie dá své stanovisko k NATO najevo na jaře 1966.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Bozo, F., De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtième siècle, n°43 juillet-septembre 1994, str. 61

¹⁷⁹ MLF byl původně projekt Eisenhowerovy administrativy, po svém příchodu do Bílého domu ho přijal i J.F.Kennedy. Plán počítal s vytvořením společných mnohostranných evropských a amerických jaderných arzenálů. Představa o MLF vznikla v roce 1960 a měla vyrovnat jadernou nerovnováhu v Alianci. Washington by si ale fakticky udržel právo veta v otázce použití jaderných zbraní. Plán nakonec zkrachoval na odporu Francie a neochotě Británie. Na přelomu let 1964 až 1965 vláda amerického prezidenta Johnsona od plánu upustila. Luňák, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 195-196

¹⁸⁰ Strategii „pružné odpovědi“ prosazoval americký ministr obrany Robert McNamara. Pokud by jí NATO přijalo, jaderné síly Francie či Velké Británie by téměř ztratily svůj význam. Bozo, F., De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtième siècle, n°43 juillet-septembre 1994, str. 58

¹⁸¹ Americké letectvo používalo právě základny a přelétávalo nad územím Francie. Tamtéž, str. 58

¹⁸² Bozo, F., Chronique d'une décision annoncée: Le retrait de l'organisation militaire (1965- 1967), In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 332

¹⁸³ Americký velvyslanec zdůraznil, že by se NATO mělo připravit na tuto možnost a nalézt nová místa pro přestěhování amerických základů. Tamtéž, str. 333

¹⁸⁴ tamtéž, str.333

Američané se chtěli co možná nejvíce vyvarovat nepříjemného překvapení, a proto si vytvořili tři hypotézy o budoucím postoji Francie k NATO. První scénář předpověděl, že Francie by mohla vystoupit z Aliance v roce 1969, tedy přesně po lhůtě 20. let, jak to umožňovala Washingtonská smlouva. Druhou možnost představovalo vyvázání pouze z vojenských struktur. A konečně třetí hypotéza počítala s omezenou reformou Aliance, jež by umožnila Francii vést nezávislou politiku a přitom zůstat i členem NATO.¹⁸⁵ Bílý dům se snažil předejít politickým důsledkům francouzského rozhodnutí a připravoval se na všechny alternativy. Hlavní obavy vzbuzovalo porušení soudržnosti vojenské sféry NATO a s ní spojená akceschopnost vojsk. Americká diplomacie se zasadila i o udržení obrazu NATO jako jediné aliance, jež je schopná přiměřeně reagovat na výzvy sovětského agresora. I proto musela přesvědčit své spojence o faktu, že Aliance může plně fungovat i bez účasti Francie.¹⁸⁶

K velkému rozhodnutí muselo dojít i samo americké ministerstvo zahraničí a pozměnit svoji taktiku k francouzskému partnerovi. Washington by neměl kvůli dočasným neshodám jednat s Paříží z pozice síly, to by mohlo mít kontraproduktivní dopad: de Gaulle by mohl ještě přiostržit svůj postoj k Alianci i USA.¹⁸⁷ Osou amerického přístupu se tedy stala snaha o zmírnění negativních důsledků francouzského rozhodnutí a zamezení vzniku hlubší krize v srdci Aliance.

Sám generál za svých plánů nic neprozradil, několikrát se jen zmínil, že uvažuje jak o odchodu z NATO v roce 1969, tak i opuštění pouze vojenských struktur. De Gaulle v případě odchodu z Aliance jako takové uvažoval o podepsání dvoustranných dohod s NATO, jež měly plné členství nahradit.¹⁸⁸ O svých úvahách se zmínil i při svém pařížském setkání s generálním tajemníkem NATO (v lednu roku 1966) Manlio Brosiem. De Gaulle uvedl:

¹⁸⁵ tamtéž, str. 337

¹⁸⁶ Bozo, F., De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtième siècle, n°43 juillet-septembre 1994, str. 62

¹⁸⁷ tamtéž, str. 62

¹⁸⁸ Bozo, F., Chronique d'une décision annoncée: Le retrait de l'organisation militaire (1965- 1967), In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 334

„Chceme nahradit mnohostrannou smlouvu z roku 1949 sérií bilaterálních dohod“.¹⁸⁹ Podle generála ke konečnému rozhodnutí mělo dojít „před rokem 1969, pravděpodobně během tohoto roku (tj.1966, pozn.autor.)“.¹⁹⁰ De Gaulle nakonec dospěl ke konečnému rozhodnutí. Jednalo se čistě o prezidentovu iniciativu, kterou konzultoval pouze s velmi omezeným kruhem spolupracovníků.¹⁹¹

Doba však ještě nebyla příhodná pro tak velké rozhodnutí. Paříž se připravovala na prezidentské volby v zimě 1965, kdy měl de Gaulle obhájit svůj post i dosavadní směřování země. Situaci komplikovala i nevyřešená otázka v rámci Evropského hospodářského společenství, kdy Francie aplikovala politiku „prázdné židle“(chaise vide).¹⁹² Přesto Francie od jara 1965 se začala připravovat na svůj velký výstup. Je třeba zdůraznit, že veškeré přípravy podléhaly stupni nejvyššího utajení. Dokonce někteří vysoce postavení úředníci neměli žádné oficiální zprávy o prezidentových záměrech. Jedním z nich byl i Charles Lucet, jež měl nastoupit na prestižní místo francouzského velvyslance ve Washingtonu.¹⁹³

6. Odchod Francie z integrovaných struktur NATO

Na jaře 1966 konečně došlo k dlouho očekávanému rozhodnutí. Na tiskové konferenci 21.února de Gaulle uvedl, že úsilí Francie, aby sama rozhodovala o svém osudu, je „neslučitelné s podřízenou rolí Francie v této obranné organizaci“ (NATO, pozn.autor).¹⁹⁴

¹⁸⁹Fakt, že Spojenci dlouho nevěděli nic konkrétnějšího o francouzských záměrech si vysvětlil např. Paul-Henri Spaak, tak, že Francii šlo pouze o zvýšení napětí, kdy se budou všichni bát „nejhoršího“. Tamtéž, str. 334

¹⁹⁰ tamtéž, str. 336

¹⁹¹ Podle dostupných zdrojů de Gaulle konzultoval odchod Francie zejména s ministrem zahraničí, obrany a premiérem. Zbytek vlády se o de Gaullovo rozhodnutí dozvěděl až 9.března, takže poté co de Gaulle tlumočil svůj postoj partnerům z NATO. Podobně prezident postupoval i s obrannou radou státu, se kterou o svém rozhodnutí nejednal. L'entourage et de Gaulle, str. 236-237

¹⁹² Francie se postavila proti reformě Halsteinovy komise, jež se snažila vyřešit spory kolem Společné zemědělské politiky. Paříž se stáhla z jednání a přestala se účastnit schůzek v Bruselu. Aplikovala tedy politiku „prázdné židle“. Nakonec byly neshody vyřešeny Lucemburským kompromisem v lednu 1966.

¹⁹³ Bozo, F., Chronique d'une décision annoncée: Le retrait de l'organisation militaire (1965- 1967), In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 337

¹⁹⁴ Dalloz, J., La France et le monde depuis 1945, str. 167

Přesto ale oznámil, že Francie zůstane plnoprávným členem Aliance i po roce 1969. Obava americké administrativy o definitivním výstupu Francie z NATO byla nakonec zahrnuta.

Ve svém proslovu de Gaulle stručně naznačil celkem pět argumentů, kterými vysvětloval pozici Francii vůči NATO.¹⁹⁵ Tři z nich se více méně dotýkaly otázky použití atomových zbraní. Francie po ztrátě amerického monopolu na atomové zbraně přijala odpovědnost za obranu svého území a získala onen prostředek nezávislé politiky sama. Svým proslovem generál implicitně naznačil i odpor k americké strategii pružné odpovědi.¹⁹⁶

De Gaulle byl ale poněkud „vágní“¹⁹⁷ a více ze svých plánů zatím neprozradil. Nejdříve o nich musel zpravit své partnery. K tomu došlo 7. března, kdy ministr zahraničí Couve de Murville předal de Gaullův dopis určený pro amerického prezidenta Lyndon Johnsona do rukou velvyslance USA v Paříži Charlese Bohlena. Bohlen se údajně nijak nesnažil skrýt své rozladění a varoval francouzského státníka, že francouzsko-americké vztahy „budou hluboce narušeny“.¹⁹⁸

V dopise de Gaulle oznámil, že se Francie stahuje z integrovaného velení NATO a navíc všechny cizí vojenské síly musí opustit její území: „Francie obnovuje svou plnou suverenitu na svém území, která je v současné době narušena přítomností cizích spojeneckých vojsk a využíváním jejího vzdušného prostoru, a hodlá ukončit svou účast v integrovaných strukturách NATO“.¹⁹⁹ Dopis neobsahoval téměř žádné přesné informace, časové rozložení ještě nebylo stanoveno. Dokument si vyžádal další zpracování, zejména pak technická stránka věci byla značně komplikovaná.

¹⁹⁵ Cointet, J-P. „Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L’Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 295

¹⁹⁶ tamtéž, str. 295

¹⁹⁷ Bozo, F., „Chronique d’une décision annoncée: Le retrait de l’organisation militaire (1965- 1967), In Kolektiv autorů, La France et L’OTAN, str. 338

¹⁹⁸ tamtéž, str. 336

¹⁹⁹ citováno podle Luňák, P., Západ, Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 199

Dopisy se stejným obsahem odeslalo Quai d'Orsay i ostatním členům NATO, výjimku tvořily Spojené státy, Kanada a Německo. Jak USA tak i Kanada udržovaly své základny ve Francii, zatímco Paříž je měla na území sousedního Německa.²⁰⁰

O několik dní později (29. února) Francie odeslala další dopis s přesnějším časovým rozložením svých požadavků. Celkově mělo probíhat opuštění struktur NATO v několika etapách: podle plánu Francie měla odejít z integrovaných sil k 1. červenci 1966, zahraniční vojska umístěná na jejím území dostala lhůtu do 1. dubna 1967.

Jaký mělo de Gaullovo rozhodnutí v praxi dopad?

Francie podle generála svým odchodem z vojenských struktur znovu nabyla ztracenou suverenitu. Z jejího území se musely stáhnout všechny cizí vojenské posádky umístěné na několika amerických základen na území Francie. Stejně tak francouzská vojska odešla z integrovaného velení a vrátila se zpět domů. Další bodem byla i neúčast na pravidelných jednáních Vojenského výboru (Comité militaire) a Stálého klubu (Groupe permanent) NATO. Zajímavý byl ale postoj k případnému použití článku 5 Washingtonské smlouvy. Pokud by došlo k jeho aplikaci, francouzské síly (v té době podřízené velení NATO v Německu) by mohly „přejít pod velení NATO“.²⁰¹

Zajímavý dopad mělo francouzské odhodlání na domácí scéně. Podle dostupných informací, ani někteří ministři nevěděli žádné podrobnosti ohledně vztahu Francie- NATO. Určité vrstvy úředníků (zejména z francouzského ministerstva obrany) se dokonce postavily proti de Gaullově zahraniční politice. De Gaullovy odpůrci se obávali rozkolu uvnitř Aliance a hlavně mezi Francií a ostatními partnery. Francouzské ministerstvo se snažilo prosadit, aby Francie zůstala aktivním členem neintegrovaných struktur NATO.²⁰² Pokud by tak učinila, mohla by tak vyvolat „Dojem, že stojí proti Alianci jako takové“, jak uvedl Pierre de Leusse,

²⁰⁰Cointet, J-P., Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 301

²⁰¹Bozo, F.,Chronique d'une décision annoncée: Le retrait de l'organisation militaire (1965- 1967), In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 339

²⁰² tamtéž, str. 340

stálý zástupce Francie u NATO.²⁰³ Podle de Leusse by Paříž měla určitě zůstat ve Vojenském výboru (Comité militaire) a účastnit se pravidelných setkání ministrů obrany.²⁰⁴ Názor ministerstva zahraničí lze tedy shrnout takto: Paříž se měla podílet na mezivládních jednáních, odejít měla pouze z integrovaného velení.²⁰⁵ Podobný postoj sdílely i tehdejší vojenské špičky, jež upozorňovaly na dopad na armádu a její schopnost aktivně se zapojit do případné války. Obávaly se, že náhlým vytrhnutím by tato základní funkce vojska mohla být ohrožena.²⁰⁶ Náhled na de Gaullovu politiku se uvnitř armády značně lišil. Co se týče námořnictva, je třeba uvést, že důstojníci byli překvapeni rychlostí oznámení. I ti se obávali o další osud námořních sil, jelikož odchod z NATO považovali za „Překážku omezující společné cvičení“.²⁰⁷ Na rozdíl od nich, pozemní armáda reagovala méně překvapeně a nekriticky. Spíše se ještě nedokázala vyrovnat se ztrátou Alžírsko, a proto přistupovala k dalším akcím s rezervovaným postojem.²⁰⁸ Podle ministerstva obrany důstojníci „špatně vnímali“ odchod z NATO.²⁰⁹ Odlišně na záležitost nazíral generální štáb (L'état-major des armées, EMA). Ten musel narychlo přijmout opatření, aby se armáda přizpůsobila novým podmínkám a hlavně se naučila spoléhat sama na sebe. Od začátku jara 1966, generální štáb studuje důsledky rozhodnutí. Jednou z nejdůležitějších záležitostí byla budoucnost francouzských jednotek umístěných v Německu.

Jak bylo uvedeno výše, Paříž musela ještě dotáhnout své rozhodnutí do konce a oznámit přesná data svého odchodu, stejně tak musela vyřešit mnoho nových problémů. Jednalo se zejména o osud francouzských jednotek dislokovaných v Německu, o přelety nad

²⁰³ tamtéž, str. 340

²⁰⁴ tamtéž, str. 340

²⁰⁵ tamtéž, str. 340

²⁰⁶ Stejně kritický postoj zaujal i bývalý premiér René Pleven, který dokonce uvedl: „Naši spojenci odejdou, zatímco sovětská vojska nebudou muset opustit ani píď ze svých současných pozic a budou moci nadále zůstat v Polsku nebo Maďarsku“. Eichler, J., Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi, str. 29

²⁰⁷ Cointet, J-P. „Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 359

²⁰⁸ Podle průzkumu morálky armáda, se vojáci zabývali více než problematikou NATO otázkami spojenými např. s bydlením, kariérou...tamtéž, str. 363

²⁰⁹ tamtéž, str. 363

francouzským územím, použití článku 5 Washingtonské smlouvy. V případě napadení jednoho státu NATO agresorem si Paříž vyhradila právo přezkoumat, zda-li by opravdu mělo dojít k aplikaci uvedeného článku. V takové situaci by francouzské síly (v té době podřízené velení NATO v Německu) mohly „přejít pod velení NATO“.²¹⁰ Tímto způsobem by si Elysejský palác získal ujištění, že nebude zatažen do konfliktu proti své vůli.²¹¹

Na základě svého rozhodnutí se Paříž stále s několika institucí NATO. Musela opustit středisko, jež se podílelo na vypracování obranné taktiky: Společné obranné plánování (Collective defense planning) dále i (Defense planning committee- DPC) a Výbor jaderného plánování (Nuclear planning group) a Výkonnou pracovní skupinu (Executive Working groupe) a konečně i Vojenský výbor (Millitary Committee- MC)²¹² vzhledem k tomu, že se Paříž stáhla z Vojenského výboru, ukončila tak svou činnost i ve Vrchním velitelství ozbrojených sil v Evropě (Allied Command Europe- ACE), takže se přestala účastnit i společných vojenských cvičení.²¹³

6.1 Reakce USA, Velké Británie a Německa na odchod Francie

Americká diplomacie s podobným rozuzlením situace v NATO počítala. Přestože Washington zkoumal všechny hypotézy vývoje, nemohl přesně předpovědět reakci partnerů na vývoj ani očekávat přesnou dobu rozhodnutí. Zpráva tedy nakonec vyvolala pozdvižení. Na samotný dopis prezidenta de Gaulla reagoval jeho americký protějšek Lyndon Johnson vcelku podrážděně: „Požádal nás, abychom vypadli z Francie. Dobře, vypadněme tedy z Francie“.²¹⁴ Stejný postoj zaujal i Dean Rusk, jež se na popud prezidenta Johnsona, generála otázal, zda-li se evakuace bude stahovat i na „americké mrtvé na vojenských hřbitovech“.²¹⁵

²¹⁰Cointet, J-P., Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 339

²¹¹ To bylo ve shodě s prezidentovou koncepcí zahraniční politiky, Francie tak znovu získala nezávislost rozhodování, což byl nezbytný atribut suverenity státu.

²¹²Ruiz Palmer, D. A., La Coopération militaire entre la France et ses alliés 1966-1991: Entre le poids de l'héritage et les défis de l'après- guerre froide, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 596

²¹³ Eichler J.: Francouzská armáda od de Gaulle k Mitterrandovi, str. 30

²¹⁴ citováno podle Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 137

²¹⁵ citováno podle Rusk, D., As I saw it, str. 271

Americká administrativa zřídila speciální výbor, jež měl řešit problémy spojené s odchodem Francie. V jeho čele stál zkušený Dean Acheson. Acheson se na začátku svého působení ve úřadě snažil přesvědčit de Gaulla, aby od svého rozhodnutí opustil.²¹⁶ Nakonec, se Američané přes svůj silný nesouhlas a odpor museli se vzniklým stavem smířit. Obávali se, že tvrdý přístup by mohl vyvolat radikalizaci francouzského odhodlání. Přesto se pokusili, co nejvíce zmírnit důsledky vyplývající z nového rozložení sil v NATO. Podle Washingtonu NATO mohlo dost dobře fungovat i bez Francie, o tom však bylo třeba přesvědčit i méně odhodlané partnery z Evropy.

Někteří američtí úředníci se snažili přesvědčit Johnsona, aby vnitřní krize v NATO využil k přeformulování svého postoje k západní Evropě a hlavně snížil počet amerických vojáků umístěných na druhé straně oceánu. Americký prezident však k takovému kroku nepřistoupil.

Svým podřízeným kladl na srdce, aby ve stanovené lhůtě stačili přesunout své kontingenty z Francie. Evakuace postihla celkem 26 000 amerických vojáků a 37 000 jejich rodinných příbuzných.²¹⁷

Postup Francie navíc značně zkomplikoval i logistickou stránku udržování amerických bází v Evropě. USA musely nakonec přesunout hlavní komunikační síť z území Francie de Beneluxu, tím se však značně zvýšily náklady na chod vojenských základů v Německu.²¹⁸

Americká reakce byla ve srovnání např. s Velkou Británií či Německem nejmírnější. Později se pragmatický Johnson dokonce nechal slyšet: „Francii jako našeho starého přítele a spojence bude očekávat její místo, jakmile se rozhodne znovu zaujmout svou vedoucí roli v NATO“.²¹⁹ Jeho slova vyplývají ze faktu, že de Gaulla považovali za prezidenta, který byl u moci takřikajíc dočasně. Podle americké administrativy prezidenta Johnsona existovala reálná

²¹⁶ Americká administrativa byla v této záležitosti rozdělena, zatímco ministerstvo zahraničí prosazovalo tvrdý postup, ministerstvo obrany pod vedením McNamary se přiklánělo spíše k umírněnému stylu. Bozo, F., De Gaulle, L'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtième siècle, n°43, juillet-septembre, str. 62-63

²¹⁷ tamtéž, str. 63

²¹⁸ Ruiz Palmer, D. A., La Coopération militaire entre la France et ses alliés 1966-1991: Entre le poids de l'héritage et les défis de l'après-guerre froide, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 595

²¹⁹ citováno podle Luňák, P., Západ, Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, str. 200

šance, že po odchodu generála by se mohlo vše vrátit do starých kolejí.²²⁰ O tom svědčí i jeho slova: „Nechce se ani věřit, že Francie...by nadlouho zůstala stranou společných atlantických záležitostí a společného úsilí o bezpečnost.“²²¹

Jak na odchod Francie reagovala Velká Británie? Její pozice byla takřka delikátní: Londýn si nechtěl vybírat mezi Evropou a Spojenými státy. Připomeňme, že v této době se Velká Británie snažila již po druhé o vstup do prestižního klubu EHS.²²² Přesto se země nikdy nevzdala svého „speciálního partnerství“ s USA a naopak se snažila utužit spolupráci s Bílým domem. I Downing street se musela po svém vypořádat s posledním vývojem, podle něj by NATO mělo pokračovat ve své práci ať už s Francií, či bez ní.²²³ Britové francouzský odchod vykládali tímto způsobem: podle Foreign office Gaullovi nešlo ani tak jako o reformu NATO, jako spíše o vytvoření svého původního záměru, a sice zřízení tříčlenného triumvirátu.²²⁴

Po oficiálním vystoupení de Gaulla se Londýn snažil zmírnit konsekvence francouzského rozhodnutí. Podle analýz ministerstva zahraničí by akceschopnost Aliance neměla být ohrožena.²²⁵ Zatímco strategická výbava nebyla nijak významně postižena, konvenční síla měla být bez účasti Francie značně oslabena.²²⁶ Toto zjištění bylo špatné pro kolektivní bezpečnost Aliance, a tudíž i pro Británii. Zejména pak se obávali stažení francouzských sil z Německa, to by znamenalo přílišné zatížení pro tehdejší alianční struktury.²²⁷

Britové byli s francouzským postojem, minimálně od neúspěchu memoranda v roce 1958, seznámeni. I oni se uvědomují, že NATO potřebuje reformu. Podle Londýna by se však

²²⁰ Americký prezident Johnson si byl jistý, že z funkce odejde později než de Gaulle. Costigliola, F., Not „a normal french government“: la réaction américaine au retrait de la France de l'OTAN, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN, str. 405

²²¹ To řekl americký prezident Johnson v reakci na de Gaullův dopis z března 1966. Eichler, J., Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi, str. 29

²²² První pokus o vstup do EHS překazil právě de Gaulle svým vetem, když uvedl, že by se Londýn měl vzdát svých zájmů jak v Commonwealthu tak omezit svou těsnou spolupráci s USA.

²²³ Cointet, J-P., Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, str. 303

²²⁴ Heuser, B., Buffet, C., Résister a la tempête: Les Réactions britanniques au départ de la France de l'intégration militaire de l'OTAN, In Kolektiv autorů, La France et L'OTAN str. 435

²²⁵ Britové dokonce nabídli, aby se instituce NATO přestěhovaly z Francie do Londýna. Nakonec však se svými návrhy neuspěli. Tamtéž, str. 435

²²⁶ Tamtéž, str. 435

²²⁷ tamtéž, str. 435

nemělo jednat ani o institucionální změny, jako spíše o reformu strategie.²²⁸ Foreign office se tedy připravuje na možné reakce přicházející z druhého břehu La Mancheského kanálu. V roce 1963 britská vláda začíná zaměřovat na možný dopad vystoupení Francie z NATO.²²⁹ Vzniklý dokument je později diskutován s německými, americkými a holandskými představiteli. Londýn načrtl dva postupy Francie: podle první možnosti Paříž dá zbývajícím členům ultimatum k reformě Aliance, pokud by ke změnám nedošlo, Francie by pohrozila odchodem. Druhá eventualita počítala odchodem Francie jak z NATO či pouze z vojenských struktur.²³⁰

Vzhledem k negativnímu postoji Elysejského paláce k požadavku Londýna na vstup do EHS, britské ministerstvo zahraničí vypracovalo na konci roku 1965 zprávu, ve které došlo k závěru, že do budoucna bude „de Gaullova politika škodit britským zájmům“.²³¹

V únoru, po prvním ještě nejasném proslovu de Gaulla, Britové předpokládali, že k rozhodnutí dojde v nejbližší době. Stále ještě na stole v Downing street ležela předpověď, že Paříž buď odejde z Aliance v roce 1969 či požádá o odchod cizích vojsk ze svého území.²³² Přesto se britské ministerstvo zahraničí ještě zamýšlí nad otázkou, jaké ústupky by de Gaulle byl ochoten přijmout, aby pozastavil své rozhodnutí.

Podobně jako Londýn postupoval i Bonn. Ani Německo si nechtělo vybírat mezi Francií a USA. Navíc, jak již bylo uvedeno, Francie měla na jeho území dvě divize a jejich další setrvání bylo podmíněno uzavřením nové smlouvy o pobytu francouzských vojsk v Německu.

De Gaulle se navíc domníval, že francouzský případ by mohl inspirovat Němce, kteří by pod vlivem francouzského vyvázání z NATO mohli požadovat stejnou míru suverenity, jaké se nově těšila Paříž. Takový postup by jistě mohl vyvolat nepříjemné vzpomínky na ponížení a oživit strach z německého obra. Z krátkodobého hlediska by navíc Berlín mohl vznést

²²⁸ tamtéž, str. 430

²²⁹ tamtéž, str. 424

²³⁰ tamtéž, str. 424

²³¹ tamtéž, str. 432

²³² tamtéž, str. 432

požadavek, aby cizí státy stáhly své vojáky z území Německa. To by se dotklo i dvou francouzských divizí. Této hypotézy se obával zejména francouzský generální štáb. Proto tedy EMA (francouzský generální štáb: l'état-major des armées) studoval všechny možnosti, snažila se nastínit budoucí vývoj situace a dopad na svou armádu. Hlavním tématem bylo případné podepsání nové smlouvy o pobytu francouzských vojsky na území SRN.²³³ Jaké by byly důsledky možné německé žádosti? Generální štáb se shodl, že i pokud by použil opuštěné kanadské a americké základny, kapacita na ubytování vracejících se vojáků, by nestačila.²³⁴ Navíc, finanční otázky spojené s návratem divizí by se podle odhadů vyšplhaly až na 630 miliónů franků.²³⁵ Co se týče bojeschopnosti, EMA uvedla, že nejvíce ohrožena by byla pozemí armáda, která by mohla být „destabilizována na desítky let“²³⁶.

Další problémy spojené s Německem se týkaly i leteckých sil. Poté co se Paříž odmítala podílet na integraci letectva v rámci NATO, podepsala Puget-Norstadovy dohody (4.listopadu 1961), jež vyhradily pro Francii jednu část leteckého prostoru Německa, tzv.sektor IV.²³⁷ Právě o jeho obranu se měla postarat Francie. Po rozhodnutí z roku 1966 se situace měla přehodnotit, tak aby Paříž získala prostor odpovídající jejím možnostem. Pokud by ale Německo odmítlo dále strpět na svém území francouzské jednotky, zdejší letectvo by se ocitlo v krizi: nemělo by k dispozici téměř žádné informace o situaci ve východním bloku.²³⁸ Francouzské letectvo by tedy nebylo schopné přiměřeně reagovat na možné ohrožení

²³³ Nová smlouva měla nahradit stávající, jež byla podepsána 23. října 1954. Ta by upravovala rozhodování o použití a obecně podmínky pobytu armády. Guelton, F., *Le retrait de l'organisation militaire intergérée*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 366

²³⁴ Francie byla schopná zajisti vyhovující ubytování asi pouze 3/4 vojáků, zbytek by se musel smířit s horšími podmínkami. Tamtéž, str. 367

²³⁵ tamtéž, str. 367

²³⁶ tamtéž, str. 367

²³⁷ tamtéž, str. 368

²³⁸ tamtéž, str. 369

přicházející z Východu. Navíc, co bylo nejhorší nemohlo by použít svůj jaderný arzenál ani kontrolovat přelety cizích letadel přes území francouzské republiky.²³⁹

Další problémy generálnímu štábu přidělala i skutečnost, že NATO bylo hlavním zdrojem zpravodajských informací, celkem jich poskytovalo až 80%. Francie tedy byla do značné míry závislá na zprávách od svých spojenců z NATO. EMA se snažil zachovat určité výhody vyplývající z členství v integrovaných strukturách NATO a zároveň udržet si nově nabytou suverenitu. To se týkalo např. i podřízení francouzské armády velení NATO v případě přímé konfrontace.²⁴⁰

7. Vývoj po roce 1966

Charles de Gaulle se již od roku 1958 snažil prosadit reformu Aliance. Poté co jeho projekt zkrachoval se uchýlil k pomalému ústupu z Aliance. Konečným a logickým vyústěním byly pak události z roku 1966. Aliance jako taková se musela zamyslet nad svým dalším osudem ve vztahu nejen k odchodu Francie z integrovaných struktur, ale i počínající epoše zmírnění mezinárodního napětí označované jako *détente*. Americká diplomacie stála před nesnadným úkolem: přesvědčit své partnery o *raison d'être* vlastní Aliance v době *détente*.

Než de Gaulle dospěl k rozhodnutí, Aliance byla nejasným stanoviskem i paralyzována. A to zejména kvůli odlišnému vnímání na tehdejších mezinárodních problémech. Mezi Francií a Spojenými státy vznikla nepřekonatelná hráz, která bránila vzájemnému porozumění a nalezení konsenzu v nazírání na mezinárodní problémy. Rozpory sahaly od vývoje samostatné jaderné síly, jejíž vývoj považovaly USA za znamení nedůvěry k jejich odhodlání hájit Evropu. Stejně tak i kritika Paříže k americkému postupu ve Vietnamu byla na druhé straně vnímána jako porušení zásady solidarity uvnitř Aliance. Právě skutečnost, že Francie jako

²³⁹ Generální štáb také vyloučil jakékoliv odpálení atomových zbraní, i v případě, že by tak učinily Spojené státy a Velká Británie. Přesto Paříž v této oblasti prosazovala co nejužší spolupráci, aby byla informována o spojeneckých akcích. Tamtéž, str. 370

²⁴⁰ tamtéž, str. 371

člen NATO často nesouhlasila s jejich politikou se projevila jako významný faktor vzájemných vztahů. Události z jara 1966 paradoxně přispěly k uklidnění stavu. Jak USA tak Francie se rozhodly pokračovat na jiné cestě, která měla lépe odpovídat požadavkům, jež do rozhodnutí vkládaly. Novou situaci Washington využil ke konsolidaci a upevnění tehdejší Aliance, jež byla ohrožená francouzským příkladem, tedy do jisté míry dezintegrací.²⁴¹ Vzhledem k americkému angažmá ve Vietnamu, Bílý dům uvažoval o stažení podstatné části svých vojáků pobývajících na evropských základnách a jejich přesunu do Jihovýchodní Asie.²⁴²

Za prvé, NATO muselo vyřešit všechny technické problémy spojené s francouzským postupem vzhledem k Alianci. Během léta a podzimu se Hlavní velitelství NATO přesunulo z Paříže do malého městečka Casteau v sousední Belgii. Stejně tak i vojenská akademie přesídlila z „města světla“ do Říma, zatímco sídlo Rady NATO dalších významných institucí se přestěhovalo také do Belgie, tentokrát do Bruselu.²⁴³ Přesun proběhl bez menších komplikací a velmi rychle, např. bruselská centrála byla otevřena již 16. října 1967.

Jeden z hlavních problémů však spočíval ve skutečnosti, že nikdo prozatím nevěděl za jakých podmínek bude Paříž ochotna aktivně přispět k bezpečnosti zemí Aliance. Francii tedy čekala ještě další výzva spojené s vypracování nových dohod, jež by definovaly podmínky zapojení francouzského vojska pod společné velení NATO. Přestože Francie opustila Alianci, nedistancovala se plně od jejích aktivit. Naopak Paříž ukázala, že i přes určité neshody je ochotná dále s NATO spolupracovat a přispět tak k ideálům kolektivní obrany, jež tvoří základní pilíř Aliance. Elysejský palác se navíc také pokoušel napravit negativní vnímání Francie a znovu nastolit atmosféru důvěry a porozumění. Nastalo tak nové období poznamenané redefinicí vzájemných vazeb. Francie sice odmítla integrované síly a stavěla se

²⁴¹Bozo,F., De Gaulle, L'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingthimeme siecle,n°43, juillet-septembre, str. 66

²⁴² tamtéž, str. 66

²⁴³ Přesídlení do Bruselu proběhlo na přímý nátlak Johnsona do Bruselu, přestože podle de Gaulle mohlo ústředí zůstat v Paříži. Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 138

proti pobytu cizích vojsk na svém území, ovšem nikdy nezpochybnila význam vojenské spolupráce v i době míru.²⁴⁴

Paříž a NATO nakonec došly k závěru, že Francie si může vytvořit vlastní obrannou strategii, ale na druhou stranu musí akceptovat strategii ostatních a nesmí bránit jejímu přijetí.²⁴⁵ Francie si nadále podržela pravomoc rozhodovat o použití svých sil pod velením NATO. Takové mise by musely být jak časově tak prostorově omezeny. Tato problematika musela být ještě vyřešena sérií dvoustranných dohod. Paradoxně Francie na jejich základě přispěla k principu společné obrany více než v dobách své účasti v integrovaných silách Aliance.²⁴⁶

Francie tedy po odchodu nahradila předchozí aktivní podíl na vojenských strukturách uzavřením řady bilaterálních dohod. Krátce po odchodu francouzské flotily z velení La Manche a Atlantiku Paříž podepsala dohodu Barthélemy-Smith a Barthélemy-Woods, jež potvrdila, že francouzské námořnictvo bude nadále spolupracovat s NATO.²⁴⁷

Nejvýznamnější však byla dohoda Ailleret-Lemnitzer²⁴⁸, jež nově definovala vztahy mezi Francií a NATO. Jedná se striktně o dokument strategického významu, jež se zabývá i úlohou francouzských jednotek. Podle dohody, to bude sama Paříž, kdo rozhodne o tom, za jakých podmínek budou francouzské oddíly zapojeny pod velení NATO. Také si nechává právo rozhodnout o počtu povolanych vojáků.²⁴⁹ Tímto způsobem by se Francie mohla vyhnout tolik obávanému „automatickému zapojení“ svých jednotek do střetů, se kterými by nesouhlasila.²⁵⁰ Smlouvě Ailleret-Lemnitzer se mimo jiné podařilo vyplnit informační

²⁴⁴ Ruiz Palmer, D. A., *La Coopération militaire entre la France et ses alliés 1966-1991: Entre le poids de l'héritage et les défis de l'après-guerre froide*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 573

²⁴⁵ tamtéž, str. 577

²⁴⁶ Jednotky, která Paříž dala k dispozici NATO byly lépe vycvičené a vybavené. Tamtéž, str. 594

²⁴⁷ Barthélemy byl francouzský admirál zodpovědný za region Atlantiku. Tamtéž, str. 575

²⁴⁸ Charles Ailleret byl významný francouzský generál, Lemnitzer pak americký vrchní velitel NATO.

²⁴⁹ Bozo, F., *Chronique d'une décision annoncée: Le retrait de l'organisation militaire (1965- 1967)*, In Kolektiv autorů, *La France et L'OTAN*, str. 350

²⁵⁰ tamtéž, str. 350

vakuum, které vzniklo ohledně účasti francouzské armády na možných konfliktech po odchodu Francie ze struktur NATO.

7.1 NATO po roce 1966

Aliance úspěšně přečkala šok způsobený de Gaullovým postupem. Jak bylo uvedeno výše, NATO se muselo soustředit na novou mezinárodní situaci spojenou s prohlubováním détente a přizpůsobit se nově vzniklým podmínkám. První dokument, jež podrobně zpravoval úlohu NATO v bipolárním světě byla Harmelova zpráva vypracovaná belgickým ministrem zahraničí Pierrem Harmelem. Zpráva byla prodiskutována na schůzi Severoatlantické rady (North Atlantic Council- NAC)²⁵¹ v prosinci 1967 v Bruselu. Analýza se zaměřila na úlohu NATO ve světě, který se od roku 1949, kdy byla podepsána Washingtonská smlouva změnil.²⁵² Zpráva konstatovala, že SSSR již nepředstavuje nejvýznamnějšího agresora, jelikož jeho expanzi v Evropě bylo úspěšně zabráněno. Přes snížení rizika nečekaného střetu s Moskvou si Aliance musí udržet svou soudržnost a akceschopnost. Zpráva dále zmínila, že každý člen má právo podílet se aktivně na rozvoji détente, ale ne za cenu, že by NATO mělo být ohroženo v své celistvosti²⁵³.

Další krok k upevnění struktur NATO bezesporu představuje i zřízení tzv. McNamarova výboru. Tato rada se měla dopodrobna zaměřit na atomové vyzbrojení NATO. Původně byl McNamarův výbor zřízen v listopadu 1965, v době kdy ještě nebyla pozice Francie jistá. Nejdříve se ministr obrany USA Robert McNamara snažil urovnat spory s Paříží v otázce nukleárních zbraní.²⁵⁴ Po odchodu Francie se rada sešla až ve Washingtonu v únoru 1966 a přijala název *Pracovní skupina pro jaderné plánování*.²⁵⁵ Jednání v americkém hlavním městě

²⁵¹ Severoatlantická rada (North Atlantic Council) sdružuje ministry zahraničních věcí NATO.

²⁵² Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 141

²⁵³ tamtéž, str. 141

²⁵⁴ tamtéž, str. 145

²⁵⁵ Cílem *Pracovní skupiny* bylo prohloubit spolupráci členských států v otázce vyzbrojení jadernými zbraněmi.

se zaměřila na vyzbrojení Aliance atomovými zbraněmi, kontrolou jejich stavu a v neposlední řadě i jejich rozložení do jednotlivých zemích a případné použití.²⁵⁶

Francouzský výstup navíc umožnil projednání i dalšího sporného bodu, a sice změnu obranné strategie NATO. Zbývajících členové se shodly, že nová doktrína převeze některé prvky americké „flexible response“, pružné odvety. Pro tuto verzi se vyslovily vedle Washingtonu i vlády z Londýna a Bonnu.²⁵⁷ Nakonec byla nová strategie vydána až v lednu 1968, kdy byl zveřejněn dokument MC 14/3, který zevrubně popisoval možné reakce na agresi SSSR.²⁵⁸ NATO tak přijalo novou obrannou taktiku, což by nebylo s účastí Francie možné.

7.2 Francie po odchodu ze struktur NATO

Francie se nadále zabývala do velké míry otázkou jaderného vyzbrojení, jež mělo tvořit páteř francouzské obranné politiky. Cílem francouzské vlády bylo vytvoření nové strategie vhodné pro období détente. Tu vytvořil v prosinci 1967 generál a člen generálního štábu Charles Ailleret a do dějin vstoupila pod označením doktrína „všech azimutů“ („tous azimuts“). Její zveřejnění mělo spíše politický podtext, jelikož se francouzská „force de frappe“ (či úderná síla) zaměřovala proti jakémukoliv útočníkovi a ne pouze proti Moskvě, vznikl tak „systém obrany, který není namířen proti nikomu, který pokrývá celý svět a všechny azimuty“.²⁵⁹ Paříž se snažila ukázat, že není členem žádného bloku, ale provádí samostatnou politiku.²⁶⁰ Ailleretova iniciativa vznikla na základě podnětu samotného

²⁵⁶ Fidler, J., Mareš, P., Dějiny NATO, str. 146

²⁵⁷ tamtéž, str. 148-149

²⁵⁸ Aliance by měla být nadále schopná vést války, jak s užitím jaderných zbraní, tak i s konvenční výzbrojí. tamtéž, str. 149

²⁵⁹ Eichler, J., Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi, str. 27

²⁶⁰ V samotné Francii však orientace na jaderné zbraně vyvolala silnou kontroverzi. Jednak atomové zbraně značně zatěžovaly rozpočet, navíc prohlubovaly nerovnováhu mezi jadernými a konvenčními silami. Tamtéž, str. 108

prezidenta a byla vytvořena zcela v souladu s de Gaullovou představou nezávislejší zahraniční politiky.²⁶¹

V otázce orientace na strategické zbraně však Elysejský palác dlouho čelil nevyřešenému problému: i když Francie provedla první jaderný výbuch v roce 1960, její atomový arzenál byl dlouhou dobu nepoužitelný, protože zemi chyběly nosiče. Francouzská nukleární síle se tedy stala akceschopná až v roce 1967, kdy byla vyrobena první letecká flotila čítající 62 kusů letadel Mirage IV. Ve stejném roce je spuštěna na vodu i první jaderná ponorka Redoutable.²⁶² O rok později Francie provedla první výbuch vodíkové bomby na atolu Mururoa.²⁶³

Paříž po rozhodnutí z jara 1966 nastoupila na vlastní cestu uskutečňování prezidentovy zahraničněpolitické vize. De Gaulle pokračoval ve svém úsilí o postupnou fragmentaci bipolárního světa. V druhé polovině 60. let se podílel na prohlubování détente a podnikl řadu cest po sovětském bloku.²⁶⁴ Jeho východní politika však nakonec dostála několika významným limitům. Velký předěl představuje intervence varšavských vojsk při potlačení Pražského jara v Československu. Do této doby de Gaulle mohl sledovat úspěchy své politiky: západní Evropa se emancipovala a vliv Washingtonu se postupně omezoval. Naproti tomu, Moskva byla připravena potlačit silou jakékoliv snahy o provádění samostatné politiky a zabránit fragmentaci východního bloku. Tato alternativa zpřetrhala de Gaullovy plány a nastolila otázku přehodnocení dosavadního postoj k Washingtonu. Situaci usnadnil i nástup Nixonovy administrativy ve Washingtonu, která prosazovala rychlé ukončení války v Vietnamu.²⁶⁵ Francouzský prezident navíc uvažoval o možné spolupráci s Američany při

²⁶¹ Ailleetova doktrína vycházela mimo jiné z těchto de Gaullových slov: „Naše jaderná síla musí být schopná zasahovat kdekoliv na světě“. Doise, J., Vaisse, M., *Diplomatie et outil militaire 1871-1991*, str. 485

²⁶² Vybavení letadel a ponorky však značně snížilo význam pozemní armády. Počet vojáků se během de Gaullovy vlády snížil z 830 000 mužů na 330 000, to se však musí přikládat ukončení války v Alžírsku a zkrácení doby vojenské služby. Berstein, S., *La France de l'expansion*, str. 241-242

²⁶³ tamtéž, str. 242

²⁶⁴ V roce 1967 navštívil Polsko a Moskvu, o rok později se vydal i do Rumunska. *Histoire du gaullisme*, str. 310

²⁶⁵ Právě americkou intervenci ve Vietnamu Francie velmi kritizovala.

výrobě francouzské jaderné ponorky.²⁶⁶ Vzájemné vztahy upevnila i návštěva amerického prezidenta Nixona a v Paříži v březnu 1969. Americká diplomacie chtěla udělat definitivní tečku za předchozími rozpory a ukončit vzájemné nesoulady.²⁶⁷ Stejně tak postupoval i Elysejský palác, který byl nyní příznivě nakloněn zlepšení vztahů s Washingtonem.²⁶⁸ Bílý dům pod velením nového prezidenta a jeho poradce Henryho Kissingera francouzský postup nekritizoval, do jisté míry ho však chápal.²⁶⁹ Nastává tak období normalizace americko-francouzských vztahů.²⁷⁰

8. Závěr:

Základní osou de Gaullovy zahraniční politiky bylo přesvědčení o historickém poslání Francie v mezinárodních vztazích, které vyplývalo z bohaté historie a kultury země. Francie se v de Gaullových představách měla znovu ujmout role významného aktéra mezinárodního dění a určujícího hybatele evropské i světové historie. Jeho představa o Francii a jejím postavení ve světě se utvářela na pozadí událostí první poloviny dvacátého století. Přesto je třeba uvést fakt, že po de Gaullově příchodu k moci v roce 1958 jeho vize ještě nebyla zcela dotvořena a jasnějších kontur nabyla až v přímém střetu s realitou tehdejší doby. Jeho vize a stejně tak i metody jejich dosažení se tedy podle mě utvářely postupně, jelikož de Gaulle musel přiměřeně reagovat na oscilace studené války.

Krátce po svém příchodu k moci se de Gaulle začal zabývat otázkou změny poměru sil v Alianci. Skutečnost, že se de Gaulle pokusil o reformu NATO již v roce 1958, v době kdy Paříž čelila prvořadým problémům v Severní Africe, ukazuje na význam, jaký de Gaulle

²⁶⁶ Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, str. 111

²⁶⁷ Bozo, F., *La politique étrangère de la France depuis 1945*, str. 56

²⁶⁸ Francie nadějně pohlížela na novou administrativu, zejména pak uvažovala o spolupráci v ožehavé otázce jaderných zbraní a jejich nosičů. Trachtenberg, M., *Between empire and alliance (America and Europe during the cold war)*, str. 160

²⁶⁹ Podle Američanů se Francie svých představ o podobě Aliance nevzdala, ale již se nesnažila je prosadit před odpor ostatních členů NATO. Bozo, F., *La politique étrangère de la France depuis 1945*, str. 56

²⁷⁰ V souvislosti se vztahy mezi Elysejským palácem a Bílým domem se začalo mluvit i o francouzsko-americkém „speciálním partnerství“. Auton, G.P., Hanrieder W.F., *The foreign policies of West Germany, France and Britain*, str. 111

problematice postavení Francie v NATO přikládal. Jeho snahy o reformu narazily na odpor, přesto od nich nikdy neodstoupil. Podle francouzského politika bylo NATO ovládáno zejména „anglosaskými“ velmocemi, zatímco ostatní členové se museli spokojit s druhořadým postavením. Proto navrhl projekt tříčlenného triumvirátu, jež měl Francii zajistit „rovnocenné“ postavení jakému se těšila pouze Velká Británie se svými „*special relations*“ ke Spojeným státům. Projekt však narazil na odpor členů, kteří se obávaly institucionalizace nerovnosti jednotlivých partnerů.

Po neúspěchu triumvirátu se de Gaulle nevzdal svých myšlenek na reorganizaci Aliance. Debakl spojený právě s idejí tříčlenného vedení NATO spojoval s přesvědčením, že USA se snaží udržet své výsostně postavení v NATO a nikdy nepřistoupí na výraznější změnu v jejím chodu.

A nejen to, nepodcenitelnou úlohu sehrála i alžírská otázka. Paříž musela kvůli své kontroverzní politice v severoafrických departementech čelit tvrdé kritice spojenců z Aliance, kteří ji vnímaly jako nestabilní, agonizující velmoc, zahloubanou v minulosti, jež je neschopná vyrovnat se s ztrátou svého imperiálního panství. Alžírsko navíc pohlcovalo velkou část francouzských jednotek, takže Francie nebyla schopna dostát svým aliančním závazkům, a proto byla vnímána jako do značné míry nespolehlivý a problematický partner. Kritický postoj zahraničí Paříž vnímala velice citlivě. Podle Elysejského paláce NATO selhalo při obraně francouzských zájmů v Africe a co víc - svou kritikou porušilo zásadu solidarity, která měla tvořit zásadní pilíř spolupráce mezi členy Aliance.

Posléze, po neúspěchu snah na přeměnu NATO, přestoupil de Gaulle k dalšímu kroku - k vyvázání flotily z Středozemí, později z Atlantického oceánu a kanálu La Manche. Podle mého zjištění v této době ještě jeho konečným cílem nebyla příprava na konečné vyvázání z integrovaných vojenských struktur NATO – spíše se jednalo o jakýsi taktický politický manévr.

V průběhu šedesátých let se však situace postupně mění. Paříž se konečně zbavila alžírského břemene a mohla se tak plně věnovat uskutečnění svých rozsáhlých představ. Navíc uskutečnila první výbuch své vlastní atomové zbraně, které byla přikládána enormní důležitost. První fáze by tak mohla být ukončena. Francie se postavila na nohy, již jí netíží problémy v Alžírsku a navíc disponuje malým jaderným arzenálem. Ten jí pomohl navrátit se do první řady velmocí, a to přestože její jaderné zbraně byly ještě až do počátku sedmdesátých let prakticky nepoužitelné. Díky nim však Paříži narostlo sebevědomí.

V de Gaullově politice lze najít i jistou míru kontinuity s politickou linií IV. republiky. První bodem je bezesporu vlastnictví jaderných zbraní, na které však soustředil nový důraz. Zatímco IV. republika vnímala vývoj nukleárních zbraní spíše jako diplomatický prostředek, který měl zvýšit národní prestiž, De Gaullova V. republika je již považovala za zcela nepostradatelný element národní suverenity. Podobně se dá hodnotit i snaha o reformu Aliance, protože - jak bylo uvedeno v druhé kapitole Francie, se snažila o vytvoření tříčlenného orgánu již od samého začátku jednání o vzniku NATO na konci 40. let.

Přes výrazný posun a relevantní pokrok v jednání s dalšími představiteli NATO, byla Francie však v de Gaullových očích, podle mého názoru, stále ještě plně závislá na rozhodnutí dalších členů NATO, hlavně pak USA. V případě, že by se SSSR rozhodl eskalovat studenou – do jisté míry válku virtuální do války skutečné, musela by se Francie i Evropa spolehnout na USA, zejména pak na jejich ochotu zapojit se znovu do potenciálně vleklého (či naopak velmi krátkého) konfliktu na evropském kontinentu. Z událostí 60. let (II. berlínské a kubánské krize) navíc vyplývá, že by v tomto případě mohlo dojít k masivnímu použití jaderných zbraní. I kvůli tomu de Gaulle pochyboval, že by Washington na atomový útok SSSR v Evropě odpověděl stejnou mincí. Podle francouzského státníka ale existovala možnost, že právě z Evropy by se mohlo stát bojiště pro atomovou válku.²⁷¹ Z toho vydedukoval, že

²⁷¹ De Gaulle, Ch., *Mémoires d'Espoir*, str. 213

ochrana zaručená NATO je velice nedostatečná, pro „Západní Evropu NATO přestalo garantovat existenci“.²⁷² Francouzský státník chtěl ukončit tuto nejistotu a spolehnout se mnohem více na vlastní prostředky. Tato úvaha ukazuje na důležitost, jež Francie přikládala zmíněnému atomovému výzkumu.²⁷³ Podle de Gaulla si tedy země NATO nebyly rovné, protože pouze USA držely prst na spoušti atomových zbraní, ostatní státy by se na potencionálním rozhodování o jejich použití nemohly podílet. De Gaulle však nebyl ochotný se s touto skutečností vyrovnat. Další obavy tak vzbuzoval americký unilaterismus, tedy sklon k jednostranné politice, která nebrala v potaz názory partnerů. Tím je však odsouvala na druhou kolej.

Navíc se NATO začalo ubírat směrem, se kterým de Gaulle mohl jen těžko souhlasit. Jablkem sváru se stalo diskutované převzetí americké obranné strategie pružné reakce („*flexible response*“), kterou prosazoval americký ministr obrany Robert McNamara.

Nakonec de Gaulle dospěl ke konečnému rozhodnutí: opustit integrované struktury NATO. Z prostudovaných dokumentů vyplývá, že o správnosti tohoto kroku ještě několik měsíců před jeho oznámením, de Gaulle měl značné pochybnosti. V měsících, jež předcházely konečnému rozhodnutí, de Gaulle ještě váhal k jakému postupu se nakonec přikloní. Podle mého zjištění uvažoval o několika rozdílných variantách: Francie jednak mohla opustit NATO jako takové v roce 1969, kdy vypršelo původních dvacet let, jež navrhovala Washingtonská smlouva z roku 1949. Další alternativu představovala stále ještě žijící představa o reformě NATO, a poslední řešení bylo vyvázání z vojenských struktur Aliance.

274

²⁷² tamtéž, str. 213

²⁷³ To se však neshodovalo s dlouhodobou pozicí USA, které se obávaly šíření jaderných zbraní a celkově se stavěly proti nezávislým atomovým programům členů NATO. To by mohlo přivodit rozkol v Alianci.

²⁷⁴ V rozhovorech s americkým velvyslancem v Paříži Charles Bohlenem francouzský prezident nejasně naznačil možný vývoj a nechával si všechna vrátka otevřená. I proto si Washington a Londýn nemohly být ničím jisty a musely připravit řadu scénářů budoucího francouzského postupu.

Přesto de Gaullovo rozhodnutí zveřejněné 21. února 1966 vyvolalo šok. Francie i NATO se ocitly před novou érou vzájemných vztahů. Nejdříve se však NATO muselo vyrovnat s následkem vystoupení Francie. Muselo stáhnout jednotky a přestěhovat instituce z francouzského území. Podobným problémům čelila i samotná Paříž, které se stáhla z vybraných institucí NATO a musela vyjednat nové dohody o spolupráci mezi francouzskou armádou a NATO a zejména pak uzavřít smlouvu o pobytu francouzské armády v Německu.

Z dnešního pohledu se dá vyvodit, že NATO se s vzniklou situací vyrovnalo překvapivě rychle a bez závažnějších problémů. Podobně i Francie nenaplnila obavy spojenců a dále aktivně – zejména v krizových momentech spolupracovala s NATO. Navíc, na konci 60. let se dá pozorovat určitý ústup ze strany Elysejského paláce, který se společně s novou americkou administrativou prezidenta Richarda Nixona úspěšně pokusil normalizovat francouzsko-americké vztahy.

Na závěr je třeba uvést, že podle mého názoru de Gaulle v mnohém uspěl a Francii se podařilo zahájit éru nezávislejší a samostatnější zahraniční politiky. To byl i hlavní cíl jeho zahraničněpolitické vize, která se během let neměnila. Její součástí se stalo i nepodepsání dohody o nešíření jaderných zbraní v roce 1963, stejně jako vytrvalá kritika americké intervence ve Vietnamu či uznání komunistické Číny nebo zpochybnění americké role v Latinské Americe. Dále pak i dvojí veto britské žádosti o vstupu do EHS, stejně jako návštěva v SSSR, Polsku a Rumunsku.²⁷⁵

Oproti tomu metody uskutečnění jeho představ se měnily. Nejprve použil umírněné, jako byla i snaha o hledání konsenzu o reformě Aliance. Přesto konstelace vně NATO nebyla stále příznivá k uskutečnění pozvolných změn. Postavení Francie se příliš nelepšilo a ani další státy nereagovaly na de Gaullovu iniciativu příznivě. Umírněnější metodu vystřídal razantnější

²⁷⁵ Francie uznala komunistickou Čínu již v lednu 1964. De Gaulle vetoval první žádost Británie o vstup 14. ledna 1964 a po druhé 27. listopadu 1967. Dále pak de Gaulle navštívil Sovětský svaz (červen 1966) i Polsko (září 1967) a Rumunsko (květen 1968). Dalloz, J., *La France et le monde depuis 1945*, str. 158- 159

postup, který spočíval ve zmíněném vyvázání vybraných jednotek z velení NATO a nakonec k odchodu Paříže z integrovaných struktur NATO.

V úvodu jsem si položila několik otázek. Jedna z nich se zabývala i ohrožením jednoty Západu. Podle mého zjištění de Gaullova politika nikdy výrazněji neohrozila soudržnost západního bloku. Při všech velkých krizích studené války (II. berlínské a kubánské) se Elysejský palác – někdy mnohem razantněji, hlasitěji a odhodlaněji než ostatní členové NATO postavil na stranu ostatních spojenců. To se sice může zdát do jisté míry paradoxní, přesto to ukazuje na hlavní snahu de Gaulla: Paříž může i bude podporovat Západ, ale musí si to sama přát. Podobně se dá soudit i o záležitosti jaderných zbraní. Francouzská úderná síla „*force de frappe*“ nevzbudila žádný dominový efekt, takže ani ta neohrozila jednotu Západu. Naopak podle mnohých vedla k většímu zajištění Evropy.

De Gaullova vláda zásadním způsobem změnila postavení Francie v mezinárodních vztazích. Z opomíjeného spojence se stal důležitý aktér mezinárodních vztahů, se kterým se musí počítat i jednat. A to je jeden z nejdůležitějších životních úspěchů „nejslavnějšího Francouze“, Charlese de Gaulla.

9.Résumé

A la fin des années cinquante, La France se trouvait dans une situation difficile. Les gouvernements n'étaient pas capables de faire face à la crise de l'Algérie qui consommait la majorité des forces armées de la France. La société française était dans un état de marasme politique et social. Paris essayant de trouver la solution, s'est adressée à Charles de Gaulle, l'homme du 18. juin 1940, le héros de la II. Guerre mondiale et symbole de la Résistance pour sortir de la crise épuisante.

De Gaulle, qui est arrivé au pouvoir au printemps 1958, a apporté sa propre vision de la position de la France dans les affaires européennes et mondiales. Selon lui, la France devrait mener une politique plus indépendante et courageuse. Il pensait que la République française, grâce à ces valeurs culturelles et son histoire riche pouvait avoir un rôle qui lui soit propre, c'est à dire, devenir le leader de l'Europe démocratique en créant un troisième pôle entre le monde socialiste (mené par l'URSS) et les Etats-Unis. Pendant sa présidence, Paris s'est dotée des armes atomiques, un élément indispensable de la puissance moderne. Mais, il faut aussi ajouter que c'étaient les gouvernements précédents qui ont imposé l'idée de la force de frappe française.

Selon de Gaulle, c'était l'OTAN et surtout ses structures militaires intégrées qui étaient le symbole le plus important des inégalités au sein de l'OTAN. Aux yeux de de Gaulle, l'Alliance atlantique était dirigée par Downing street et Maison Blanche, réleguant la France à un rang mineur. Le but de sa politique était de rendre à la France son rang de puissance mondiale et de retrouver une position égale à celle de la Grande Bretagne. Ensuite, la vision de la France de de Gaulle avait une importance éminente car le général voulait que Paris ait un rôle de décideur dans les relations internationales.

Au cours des années soixante, de Gaulle a utilisé plusieurs stratégies : premièrement, il a développé l'idée d'un triumvirat (donc trois puissances mondiales : la France, la Grande Bretagne et les Etats-Unis).

Deuxièmement, après l'échec des négociations de la réforme de l'OTAN, la France a quitté le commandement commun de la Méditerranée et puis aussi de l'Atlantique et de La Manche. Enfin, en 1966, la France a quitté le commandement commun militaire intégré de l'OTAN.

Pour conclure, il faut remarquer que de Gaulle a vraiment réussi à mener une politique plus indépendante. De Gaulle a fait de la France « un enfant terrible » des affaires étrangères, un pays avec lequel il faut négocier. Paris s'est donc transformé d'un allié faible et instable noyé dans ses crises internes en un Etat confiant en soi. Pour cela, de Gaulle a d'abord utilisé des moyens modérés (comme la réforme de l'OTAN) mais après le refus des autres pays membres, il a changé sa stratégie et a conduit son pays à la sortie du commandement militaire.

Grâce à de Gaulle, la France a de nouveau trouvé sa position dans le monde. Le président a pu dès lors mener sa « politique de grandeur ». A travers de la V. République française l'héritage de de Gaulle vit même aujourd'hui. L'héritage d'un homme politique qui a dit : « La politique, quand elle est un art et un service, non point une exploitation, c'est une action pour un idéal à travers des réalités ».²⁷⁶

²⁷⁶ Wikipedia: http://en.wikiquote.org/wiki/Charles_de_Gaulle (15.5.2006)

10. Seznam literatury:

Knihy:

Auton, Graeme P., Hanrieder Wolfram F., The foreign policies of West Germany, France and Britain, Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1980

Becker, Jean-Jacques, Histoire politique de la France depuis 1945, Paříž: Armand Colin, 2003

Berstein, Serge, La France de l'expansion. 1, La république gaullienne 1958-1969, Paříž: Plon 1989

Berstein, Serge, Histoire de l'Europe contemporaine : de l'héritage du XIXe siècle à l'Europe d'aujourd'hui, Paříž: Hatier, 2002

Berstein, Serge, Histoire du gaullisme, Paříž: Seuil, 2002

Bozo, Frédéric, La politique étrangère de la France depuis 1945, Paříž: Découverte, 1997

Charlot, Jean, The gaullist phenomenon, Londýn: Allen & Undin, 1971

Cointet, Jean-Paul, Les réactions des partenaires de la France, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, Paříž: Plon, 1985

Dalloz, Jacques, La France et le monde depuis 1945, Paříž: Colin 2002

De Gaulle, Charles, Mémoires d'Espoir, Paříž: Plon, 1970

Doise, Jean, Vaisse, Maurice, Diplomatie et outil militaire 1871-1991, Paříž: Imprimerie nationale, 1992

Duby Georges, Dějiny Francie, Praha: Karolinum, 2003

Eichler, Jan, Francouzská armáda od de Gaulla k Mitterrandovi, Praha: Naše vojsko, 1990

Fidler, Jiří, Mareš, Petr, Dějiny NATO, Praha: Paseka, 1997

Johnson, Paul, Dějiny 20. století, Praha: Rozmluvy, 1991

Kissinger, Henry Alfred, Umění diplomacie od Richelieua k pádu Berlínské zdi, Praha: Prostor, 1996

Kissinger, Henry Alfred, White house years, Boston Little, Brown, 1979

Klein, Jean, La stratégie de dissuasion de la France et la stratégie des Etats-Unis dans l'Alliance atlantique, In Kolektiv autorů, L'Aventure de la bombe (de Gaulle et la dissuasion nucléaire) 1958- 1969, Paříž: Plon, 1985

Luňák, Petr, Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, Praha: Libri, 1997

Lundestad Geir, The United States and Western Europe since 1945 : from "empire" by invitation to transatlantic drift, Oxford: Oxford University Press, 2003

Morse, Edward L., La dialectique de l'indépendance et de l'interdépendance dans la politique étrangère du général de Gaulle, In Kolektiv autorů, Les conditions de l'indépendance nationale dans le monde moderne, Paříž: Éditions Cujas, 1977

Nálevka, Vladimír, Světová politika ve 20. století, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2000

Nouschi, André, Agulhon, Maurice, Schor, Ralph, La France de 1940 à nos jours, Paříž: Nathan, 1988

Pilleul, Gilbert, L'Entourage et de Gaulle, Paříž: Plon, 1979

Rosou, Valérie- Barbara, La mémoire du Général de Gaulle, Brusel: Bruylant, 1998

Rusk, Dean, As I saw it, New York: Norton, 1990

Safran, William, The French polity, New York: McKay, 1977

Sanderson, Clair, Impossible alliance?: France, Grande Bretagne, et défense de l'Europe (1945- 1958), Paříž: Publications de la Sorbonne, 2003

Trachtenberg, Marc, Between empire and alliance (America and Europe during the cold war), Lanham: Rowman & Littlefield, 2003

Wall, Irwin M., France, NATO and the Algerian War, In Loth, Wilfried, Europe, Cold war and coexistence (1955- 1965), Londýn, 2004

Sborníky:

Loth, Wilfried a kol., Europe, Cold war and coexistence (1955- 1965), Londýn: Cass, 2004

Vaisse, Maurice a kol., La France et l'OTAN 1949- 1996, Paris: Complexe, 1996

Články:

Bozo, Frédéric, De Gaulle, l'Amérique et l'Alliance atlantique, Vingtieme siecle, n°43 juillet-septembre 1994

Furniss, Edgar F., De Gaulle's France and NATO: An interpretation, str. 358, International organization, Vol.15, No.3. (Summer 1961), 15.5. 2006,
<http://www.jstor.org/view/00208183/dm980155/98p0183m/0?currentResult=00208183%2b dm980155%2b98p0183m%2b0%2cFFFF03&searchUrl=http%3A%2F%2Fwww.jstor.org%2F search%2FBasicResults%3Fhp%3D25%26si%3D1%26Query%3DDe%2BGaulle%252C%2 BEurope%2Band%2Bthe%2BATlantic%2BAlliance%26xc%3Don>

Hoffman, Stanley, De Gaulle, Europe and the Atlantic Alliance, str. 1, International Organization, Vol. 18, No 1 (Winter 1964), 15.5. 2006
<http://www.jstor.org/view/00208183/dm980165/98p0429p/0?currentResult=00208183%2b dm>

[980165%2b98p0429p%2b0%2cFFFFFFF1F&searchUrl=http%3A%2F%2Fwww.jstor.org%2Fsearch%2FBasicResults%3Fhp%3D25%26si%3D1%26Query%3DDe%2BGaulle%252C%2BEurope%2Band%2Bthe%2BATlantic%2BAlliance%26xc%3Don](http://www.jstor.org/search/BasicResults?Fhp%3D25%26si%3D1%26Query%3DDe%2BGaulle%252C%2BEurope%2Band%2Bthe%2BATlantic%2BAlliance%26xc%3Don)

Thomson, David,: General de Gaulle and the Anglo- Saxons, International Affaires, str.16, Vol. 41, No. 1 (Jan 1965), 15.5. 2006,

<http://www.jstor.org/view/00205850/di012383/01p0004j/0?currentResult=00205850%2bdi012383%2b01p0004j%2b0%2cFF0F&searchUrl=http%3A%2F%2Fwww.jstor.org%2Fsearch%2FBasicResults%3Fhp%3D25%26si%3D1%26Query%3DDe%2BGaulle%252C%2BEurope%2Band%2Bthe%2BATlantic%2BAlliance%26xc%3Don>